

onderdak

LOKALE AANPAK VAN
DAK- EN THUISLOOSHEID

COLOFON

Brussel, april 2019

© Caritas Vlaanderen vzw
Liefdadigheidsstraat 39
1210 Brussel
www.caritas.vlaanderen

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Dominic Verhoeven

HOOFDREDACTIE

Thijs Smeyers

REDACTIE

Jasminka Poppe
Tanne Somers

LAYOUT

artoos group

DRUK

artoos group

VOORWOORD	5
OPINIE Jongeren zonder thuis, die blijven plakken.	7
ANALYSE Dak- en thuislozen ook in landelijke gemeenten.	10
INTERVIEW Op zoek naar huisvesting voor vluchtelingen.	15
OPINIE Het winterplan voor daklozen: een versleten pleister op een grote, gapende wonde.	20
INTERVIEW Als je spons te vol zit, dan lukt het niet meer.	22
INTERVIEW Dakloosheid bestrijden in de Gentse Taskforce Wonen.	28
INTERVIEW Complexe problemen vragen om complexe oplossingen.	32
INTERVIEW Helpt jonge daklozen komt niet uit kwetsbaar gezin.	39
OPINIE Ik ben vandaag een vriend verloren.	44
ANALYSE Drempels voor jongeren in dak- en thuisloosheid.	48
OPINIE Een dak alleen is niet genoeg.	52
INTERVIEW Stoppen met hokjesdenken.	54
ANALYSE Referentieadres als instrument van hulpverlening.	58
OPINIE Dak- en thuisloosheid is een schandvlek.	62

Dak- en thuisloosheid is, zeker wanneer we kijken naar jongeren, nog steeds een onderbelicht fenomeen. Studies in de laatste jaren zijn evenwel duidelijk: de situatie *is* kritiek. Dankzij die studies komt er langzaam maar meer en meer aandacht voor dit probleem.

Eén van die studies trok onze aandacht. Het team van Evelien Demaerschalk, Katrien Steenssens, Tine Van Regenmortel en Koen Hermans zette in 2018 eerste stappen naar een meetmethode voor dak- en thuisloosheid in België. Binnen dat onderzoek bevroegen ze verschillende OCMW's in eerder rurale gemeenten. Waar de sociaal werkers in een eerste gesprek aangaven dat er bij hen geen of nauwelijks dak- en thuislozen verbleven, bleek dit in de praktijk anders te zijn.

Het doet ons beseffen dat de manier waarop we naar daklozen of thuislozen kijken vaak nog vrij eng is. Een groter wordende groep jongeren zoekt sneller toevlucht bij familie of vrienden. Het zogenaamde sofa-surfen, waarbij thuislozen van de ene zetel naar de andere gaan,

neemt toe. Het gebrek aan (h)erkenning als thuisloze, ontzegt deze groep belangrijke rechten en noodzakelijke ondersteuning.

Internationaal onderzoek toont ook aan dat de groep jonge dak- en thuislozen diversifieert. Een groot deel slaagt er niet in om na een verblijf in de jeugdhulp de stap naar volwassenheid te zetten. Maar een ander deel is nog nooit in contact geweest met welzijnswerkers. Die tweedeling is belangrijk: enkel inzetten op jeugdhulpverlaters is te kort door de bocht.

Met dit magazine willen we bijdragen aan de situatie van elke mens die vannacht niet in een eigen bed kan slapen. Of het nu in een park, in een treinstation, in een jeugdherberg of op de sofa bij vrienden is. Door situaties en verhalen te lezen kunnen we ze ook beter herkennen en er de juiste acties aan vast knopen. Door samen te werken over grenzen van organisaties heen, kunnen we op lokaal niveau mensen in een precare situatie de hand reiken.

Bruno Aerts

Voorzitter Caritas Vlaanderen

Dominic Verhoeven

Directeur Caritas Vlaanderen

IK ZAL MIJN INTERVIEW MET MARIA EN RACHID NOOIT VERGETEN. MARIA EN RACHID WILDEN HUN ERVARINGEN MET HET KINDERRECHTEN-COMMISSARIAAT DELEN. ZE WILDEN DAT WE HUN ERVARING MET DAKLOOSHEID AAN HET BELEID LIETEN WETEN ZODAT ANDERE JONGEREN ER VAN GESPAARD BLIJVEN.

“ Jongeren zonder thuis, die blijven plakken.”

LEEN ACKAERT,
ADVISEUR WONEN BIJ HET KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT

Maria woonde sinds kort in een sociale huurwoning in Ganshoren. Ze was alleenstaande moeder. In haar jeugd verbleef ze in verschillende jeugdhulpvoorzieningen. Daar liep ze vaak weg. Op haar achttiende zei de jeugdrechter dat ze kon gaan. Het OCMW betaalde een hotelkamer. Ze werd zwanger. Daarna vond ze opvang in de vrouwenopvang.

Rachid verbleef in de jongerenopvang in Antwerpen. Zijn moeder had hem aan de deur gezet. Er waren problemen met zijn stiefvader. Vóór de jongerenopvang leefde hij op straat. Soms kon hij bij vrienden logeren. Uiteindelijk vond hij de weg naar de jongerenopvang.

Maria en Rachid personaliseerden voor mij de getuigenissen uit 'Sur Ma Route' van Cachet vzw of de conclusies uit 'Loopplanken voor jongvolwassenen' van het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk. Het pad naar volwassenheid is voor jongeren die de jeugdhulp verlaten of die plots alleen komen te staan moeilijker dan voor andere jongeren. Ze moeten alles tegelijk doen en vaak alleen doen. Ze proberen zich staande te houden.

En dit soms zonder ondersteunend netwerk, zonder stabiele verblijfplaats, met financiële moeilijkheden, met psychische problemen en amper een diploma.

Maria en Rachid konden (uiteindelijk) op de steun van de overheid rekenen. Maria had al een eigen sociale huurwoning. Rachid was vanuit de jongerenopvang van het CAW ijverig op zoek naar werk en een eigen woning, maar botste op een onbetaalbare huurwaarborg en discriminatie omwille van zijn naam en zijn OCMW-leefloon.

VELE MARIA'S EN RACHIDS DIE GEEN THUIS VINDEN

Later kwam ik meerdere Maria's en Rachids tegen. Soms al bedelend in het metrostation. Soms aan de telefoon wanneer zijzelf of hun begeleider de Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat bellen. In de vele artikelen die verschenen naar aanleiding van het overlijden van Jordy. In statistieken op studiedagen over dakloosheid waar ze als meest risicovolle groep op dakloosheid verschijnen. Of in de Commissie

Welzijn van het Vlaams Parlement. Op 9 januari organiseerde de Commissie een hoorzitting over verplichte jeugdhulp bij overgang naar meerderjarigheid. Het Kinderrechtencommissariaat werd samen met het Vlaams Welzijnsverbond en Cachet vzw uitgenodigd om deel te nemen aan de hoorzitting.

Twee jongeren van Cachet vertelden aan de commissieleden over hun moeilijke zoektocht naar werk, opleiding, hulp bij hun administratie, een betaalbare woning, een netwerk nadat ze de jeugdhulp moesten verlaten bij meerderjarigheid.

SCHULDIG VOELEN ALS JE EINDELIJK EEN THUIS HEBT?

Eén van de twee Cachet jongeren vertelde aan de commissieleden dat hij sinds kort een sociale huurwoning heeft. Hij vertelde het met enige schroom want hij schaamde zich. 'Ik voel me schuldig', zei hij. 'Ik heb mijn sociale woning eerder gekregen dan het gezin met kinderen dat voor mij op de wachtlijst stond'.

Jan Bosmans van het Vlaams Welzijnsverbond zat naast me en zei fluisterend: 'Dit is toch wel zeer pijnlijk'. Ik beaamde zijn gefluister. Het is inderdaad pijnlijk te horen hoe een jongen die net meerderjarig is, die alles alleen moet regelen, die alleen moet zorgen voor een inkomen, die droomt om te kunnen verder studeren en die het veel moeilijker heeft dan andere jongeren, zich schuldig voelt omdat hij krijgt waar hij recht op heeft. De jongere was van mening dat het gezin met kinderen er meer recht op had.

SCHAARSTE OP DE SOCIALE HUURMARKT EN DENKEN DAT JE JE ER ONRECHTMATIG TUSSEN WRINGT?

De voorbije jaren kreeg ik af en toe de kans om ons dossier '(n)ergens kind aan huis. Dak- en thuisloosheid vanuit kindperspectief' toe te lichten voor publiek.

Ons dossier pleit voor meer aandacht voor kinderen en jongeren in het dak- en thuislozenbeleid en het woonbeleid.

Een van onze beleidsvragen in het dossier is om het 'housing first' project open te stellen voor andere zeer kwetsbare groepen, zoals alleenstaande dakloze moeders met complexe problematieken. Met enige schroom verdedigde ik deze beleidsvraag voor het publiek. Niet omdat ik ze onterecht vond: neen, deze moeders en kinderen hadden dringend nood aan een woning én intensieve begeleiding daarna. Wel omdat de beleidsvraag aanklopt bij een project dat sowieso kampt met een financieel tekort en sterk afhankelijk is van een bereidwillige overheid om het te financieren. Ik voelde dat ik me tussen de schaarste aan sociale overheidsmiddelen wrong en riskeerde een stuk van de reeds zeer dunne taart weg te pikken. Het voelde alsof ik de ene zwaar problematische groep vergeleek met de andere, terwijl dat iedere minder- en meerderjarige mens in nood er recht op heeft.

'Dat heb je met een tekort aan overheidsmiddelen en een toenemende vraag naar sociale overheidssteun', hoorde ik mezelf denken. En ik hoorde mezelf een andere beleidsvraag uit ons dossier verdedigen: 'Ondersteun lokale besturen en investeer meer in het Vlaamse welzijnsbeleid, want zij zorgen voor opvang van dak- en thuisloze gezinnen, mannen, vrouwen, jongeren en begeleiden hen. En pak het tekort aan sociale huurwoningen aan want opvang moet zo kort mogelijk zijn en iedereen heeft recht op een kwaliteitsvolle woning.'

WONINGHUURDECREET HAD MEER VERSCHIL KUNNEN MAKEN

Eind vorig jaar schreef het Kinderrechtencommissariaat op eigen initiatief een advies bij het eerste Vlaamse woninghuurdecreet. Samen met andere organisaties betreurden we de verhoging van de huurwaarborg en

het gebrek aan aandacht voor woningkwaliteit en discriminatie. We maakten, samen met SAM vzw, amendementen over die bruggen legden tussen uithuiszetting, woonbegeleiding en het belang van kinderen. En we kaartten aan dat de sociale en maatschappelijke functie van de private huurmarkt sterker moet worden uitgebouwd voor kansarme gezinnen en de Maria's en Rachids onder de jongeren. Een voorbeeld daarvan is de studentenhuurovereenkomst. Het woninghuurdecreet garandeert dat twee maanden huurwaarborg volstaan voor een studentenkamer en dat studenten gemakkelijker kunnen onderverhuren wanneer ze bijvoorbeeld op Erasmus gaan. Anderzijds laat een studentenhuurovereenkomst geen huur met hoofdverblijfplaats toe.

Helaas kunnen hierdoor de Maria's en Rachids die een diploma willen halen zo'n overeenkomst niet ondertekenen. Ze hebben geen andere hoofdverblijfplaats. Ze moeten aankloppen bij de reeds zeer

krappe markt van betaalbare kleine huurwoningen of kamers met hoofdverblijfplaats, waar ze drie maanden huurwaarborg moeten betalen. Waarom maakte de Vlaamse overheid hier niet dat kleine verschil voor jongeren die de jeugdhulp verlaten? Ook dit doet pijn. •

“ Het is pijnlijk te horen hoe een jongen die net meerderjarig is, die alles alleen moet regelen, die alleen moet zorgen voor een inkomen, die droomt om te kunnen verder te studeren en die het veel moeilijker heeft dan andere jongeren, zich schuldig voelt omdat hij krijgt waar hij recht op heeft.”

“Dak- en thuislozen ook in landelijke gemeenten.”

EVELIEN DEMAERSCHALK, KATRIEN STEENSSENS,
TINE VAN REGENMORTEL, KOEN HERMANS

IN BELEID EN ONDERZOEK LIGT DE FOCUS VAAK OP DE ZICHTBARE DAK- EN THUISLOOSHEID IN DE STEDEN. IN EEN EXPLORATIEVE STUDIE VERLEGGEN WE ONZE AANDACHT NAAR DE MEER LANDELIJKE GEBIEDEN. WE VINDEN DAT 1 OP DE 13 OCMW CLIËNTEN IN DEZE LANDELIJKE GEMEENTEN DAK- OF THUISLOOS IS.

DEZE STUDIE MAAKT DEEL UIT VAN MEHOBEL (MEASURING HOMELESSNESS IN BELGIUM), EEN PROJECT GEFINANCIERD DOOR HET PROGRAMMA BRAIN-BE VAN DE PROGRAMMATORISCHE OVERHEID WETENSCHAPSBELEID BELSPO EN UITGEVOERD DOOR DE KU LEUVEN (HIVA EN LUCAS), LA STRADA EN DE UNIVERSITEIT VAN LUIK.

ETHOS LIGHT ALS DEFINITIE

We definiëren dak- en thuisloosheid aan de hand van ETHOS, de Europese typologie van dakloosheid en uitsluiting op de huisvestingsmarkt. Deze typologie onderscheidt vier conceptuele categorieën (dakloos, thuisloos, instabiele huisvesting en ontoereikende huisvesting) die verder onderverdeeld zijn in 13 operationele categorieën, gaande van mensen zonder vaste verblijfplaats (ETHOS cat 1) tot mensen die wonen in een extreem overbevolkt gebied (ETHOS cat 13). ETHOS is ondertussen in Vlaanderen goed gekend en wordt meer en meer gebruikt als werkinstrument.

Voor dit project maakten we gebruik van ETHOS Light, een tool die specifiek ontwikkeld is voor het verzamelen van gegevens over dak- en thuisloosheid. De light-versie heeft als meerwaarde de expliciete vermelding en toevoeging van categorie 5 en 6 (zie tabel 1). Categorie 5 zijn diegenen die in een niet-conventionele huisvesting verblijven, zoals een garage, een tuinhuisje of een caravan. Categorie 6 omvat mensen die tijdelijk bij familie/vrienden inwonen, de zogenaamde sofa-surfers. Deze twee categorieën samen krijgen vaak de term verborgen of 'hidden' daklozen, omdat zij weliswaar een verblijfplaats hebben, maar die is ontoereikend zonder enige woonzekerheid en mogelijk erg precair.

BEVRAGING 5 MEER LANDELIJKE OCMW 'S

In deze studie namen we contact op met

de OCMW's van Diest, Scherpenheuvel-Zichem, Bekkevoort, Glabbeek en Tienen. Telkens gemeenten met een eerder beperkt aanbod van hulp- en dienstverlening voor dak- en thuislozen. Op een afgesproken dag gingen de onderzoekers langs om samen met de maatschappelijk werkers door al hun actieve cliëntdossiers te gaan en de huisvestings-situatie aan de hand van ETHOS Light in te schalen. Op voorhand gaven de maatschappelijk werkers aan dat ze weinig of niet geconfronteerd worden met dak- en thuisloosheid. Voor de cliënten wiens huisvestingssituatie overeenkwam met een ETHOS Light categorie registreerden we enkele bijkomende variabelen. In totaal namen 27 sociaal werkers deel. We bespraken 953 actieve cliëntdossiers.

Om een beter zicht te krijgen op dak- en thuisloosheid in die meer landelijke gemeenten gingen we ook langs bij enkele relevante Diestse welzijnsorganisaties en interviewden we enkele personen die verborgen dakloos zijn of dit recent waren.

1 OP DE 13 OCMW CLIËNTEN IS DAK- OF THUISLOOS

74 personen van de 953 actieve cliënten zijn in deze regio dak- of thuisloos. Dit staat gelijk met 1 dak- of thuisloze per 13 OCMW cliënten. Bovendien dreigen 13 personen uit huis gezet te worden.

De zes OCMW-clieñten die buiten slapen doen dit in de straten van Tienen, waar geen specifiek aanbod is voor dak- en thuislozen. Van de negen personen in

opvang voor thuislozen verbleven er 6 tijdelijk in een doorgangswoning. De andere verbleven in CAW opvangcentra in nabijgelegen steden. De tweede meest voorkomende ETHOS Light categorie is die van instellingsverlaters. In dertien gevallen gaat dit over iemand die op het punt staat een psychiatrische instelling te verlaten. Zij hebben geen woonoplossing. Vijf personen wonen in een niet-conventionele woning.

De meest voorkomende ETHOS Light categorie zijn de 38 personen die tijdelijk bij familie/vrienden inwonen door gebrek aan een woonoplossing.

Tabel 1. Het aantal dak- en thuisloze OCMW-cliënten op basis van ETHOS Light

ETHOS Light	Leefsituatie	Aantal actieve cliënt dossiers
1 In openbare ruimte	Leven in de publieke ruimte	6
2 In noodopvang	Laagdrempelige en kortdurende opvang	1
3 In opvang voor thuislozen	Opvangcentra en tijdelijke huisvesting, duur < 1 jaar	9
4 Instellingverlaters	Langer moeten verblijven in zorg Gevangenis verlaten zonder woonoplossing	15
5 In niet-conventionele ruimte	Wonen in een tent, caravan, hut, garage, kraakpand... door gebrek aan huisvesting	5
6 Bij familie/vrienden	Inwonen door gebrek aan huisvesting	38
Totaal		74

TIJDELIJK INWONEN IS GEEN 'OPLOSSING'

In onze gesprekken komt vooral de kwetsbaarheid aan bod van de mensen die noodgedwongen bij iemand inwonen. Mensen die tijdelijk ergens inwonen zijn er niet 'thuis'. Ze hebben niet altijd een sleutel, kunnen er niet terecht wanneer ze maar willen, ze zijn afhankelijk van de 'goodwil' en grillen van de persoon die hen opvangt. Bij tijdelijk ergens inwonen is de grens met effectief op straat staan soms flinterdun. Dit is niet louter het geval bij samenwonende vrienden maar eveneens bij prille samenwoningsrelaties en bij moeilijke ouder-kind relaties. Soms is er effectief misbruik van de kwetsbare situatie.

“ Een oudere man van 84 woonde in bij een gezin. Hij betaalde er 300 euro per maand, voor een klein kamertje met een veldbed. Die familie maakte ook nog verder financieel misbruik van hem en zijn situatie. Pas toen hij in het ziekenhuis terechtkwam voor een fysiek probleem kwam zijn penibele woonsituatie aan het licht. Wij helpen hem nu om een plaats te vinden in een woonzorgcentrum. ”

(OCMW medewerker)

Hulpverleners onderschatten wel eens het effect van het tijdelijk bij familie/vrienden inwonen. Naast de instabiliteit die dit meebrengt, is er ook het effect op sociale relaties, met de gastheer en (potentiele) partners, maar ook met kinderen die er niet altijd terecht kunnen.

HET TOPJE VAN DE IJSBERG?

We moeten ons bewust zijn dat de focus op actieve OCMW-cliënten een onder-

schatting geeft van het werkelijk aantal dak- en thuislozen in die gemeenten. Niet iedereen die het OCMW contacteert bij (dreigende) dakloosheid krijgt er hulp. OCMW-hulp bestaat wel eens uit het verwijzen naar opvangcentra en een inschrijving bij het sociaal verhuurkantoor. Het eigen aanbod doorgangswoningen in de OCMW's die we bezochten is vaak ofwel onbestaande, beperkt beschikbaar (bijvoorbeeld vrijgehouden voor 'onvoorziene' dakloosheid zoals een brand) of volzet. Een andere groep zijn de mensen die (nog) geen contact opnamen met het OCMW. Vanuit angst, schrik voor stigma, vooringenomenheid over de hulp die ze er (niet zullen) krijgen, of omwille van een vroegere slechte ervaring.

BELEID VOEREN MET ETHOS LIGHT

Dit onderzoek werpt een eerste blik op dak- en thuisloosheid in meer landelijke OCMW's. Het toont aan dat dak- en thuislozenbeleid niet enkel toegespitst mag zijn op de centrumsteden in Vlaanderen. De problematiek doet zich ook voor in meer landelijke regio's. We vragen ook bijzondere aandacht voor verborgen dakloosheid, met name het tijdelijk verblijven bij familie en/of vrienden en de instabiliteit van zulke woonoplossingen.

Het werken met ETHOS-Light als hulpverleningsinstrument kan op twee manieren een meerwaarde betekenen. Ten eerste zet het maatschappelijk werkers aan om explicieter aandacht te geven aan de woonsituatie van de cliënt. Als registratie-instrument is het een eenvoudig hulpmiddel om cijfers over huisvestingsnoden op lokaal niveau te produceren, die op hun beurt helpen om prioriteiten te bepalen in de opmaak van het lokaal sociaal beleid. •

Het volledige onderzoeksrapport van Mehobel is hier beschikbaar:
http://www.belspo.be/belspo/brain-be/projects/FinalReports/MEHOBEL_Final%20report_FIN.pdf

DAT DISCRIMINATIE OP DE HUURMARKT NOG STEEDS EEN ACTUELE KWESTIE IS, WETEN EVA EN VALERIE ALS GEEN ANDER. ALS MEDEWERKERS VAN HET PROJECT HOUSING-CAFÉ IN GENT EN ANTWERPEN ZETTEN ZIJ ZICH, SAMEN MET EEN GROEP GEMOTIVEERDE VRIJWILLIGERS, IN OM VLUCHTELINGEN TOE TE LEIDEN NAAR EEN DUURZAME EERSTE WONING. EN ONDANKS DE UITDAGINGEN DIE ZE TEGENKOMEN, ZIJN ZE FIER OP DE STERKE PUNTEN VAN HET INITIATIEF. “WE VINDEN HET BELANGRIJK DAT DEZE KWETSBARE DOELGROEP VOLDOENDE GEÏNFORMEERD IS OVER DE WERKING VAN DE BELGISCHE HUURMARKT. LAAGDREMPelige COMMUNICATIE EN EEN GOEDE PORTIE EMPOWERMENT STAAN DAARBIJ CENTRAAL.”

“Op zoek naar huisvesting voor vluchtelingen.”

THIJS SMEYERS & TANNE SOMERS

“Housing-café is een project dat zich op verschillende locaties in België inzet om erkende vluchtelingen en mensen met subsidiaire bescherming van stabiele en kwaliteitsvolle huisvesting te voorzien”, vertelt Eva, coördinator van het Housing-café in Gent. “Wij werken nauw samen met onze cliënten en helpen hen bij hun zoektocht naar een degelijke en houdbare eerste woning.”

Hoe gaat dat precies in zijn werk?

Valerie: “Ons team bestaat uit een groep van ongeveer tien vrijwilligers. Elke maandagnamiddag komen we samen en worden er twee sessies gegeven. Tijdens de eerste sessie nodigen we cliënten uit die samen met hun gezin op zoek zijn naar een woning. De tweede sessie richten we op alleenstaanden. We proberen hem of haar te koppelen aan een vrijwilliger. Wanneer

dat gebeurd is, gaan ze via de computer op zoek naar een woning.”

Eva: “De werking in Gent is gelijkaardig. Onze vrijwilligers ontvangen elke maandag vluchtelingen en gaan samen met hen op zoek naar een goede en betaalbare woonst. Dat wil niet zeggen dat de vrijwilligers al het werk doen. Het is de bedoeling dat de cliënten ook zelf actief op zoek gaan. We vragen hen bijvoorbeeld een foto te trekken van huurboardjes die ze tegenkomen op straat, zodat wij contact kunnen opnemen met de eigenaars. Al hangt de mate waarin cliënten zelf op zoek gaan af van hun capaciteiten en mogelijkheden. Sommigen gaan er helemaal in op en maken een uitgebreide lijst van adressen en telefoonnummers. Maar niet iedereen heeft een smartphone, en sommige cliënten zijn analfabeet, waardoor ze moeilijk zelf op zoek kunnen gaan.”

Valerie: “Inderdaad, maar we vragen toch altijd om zelf moeite te doen. Op die manier starten we een ondersteunende begeleiding op. We bellen met eigenaars, leggen bezichtigingen vast en gaan mee op huisbezoeken wanneer dat nodig is. Zo proberen we ervoor te zorgen dat onze cliënten een huurcontract kunnen ondertekenen. Wanneer dat lukt, helpen we hen bij het begrijpen van het contract en brengen we de administratie in orde. We zetten de eerste stappen in de goede richting, zodat ze zonder problemen van start kunnen gaan. We dienen bijvoorbeeld een aanvraag leefloon in bij het OCMW of brengen de overname voor gas en elektriciteit in orde. Ook wanneer het huurcontract definitief getekend is, blijven we onze begeleiding ter beschikking stellen. Zowel de huurders als de eigenaars kunnen ons steeds contacteren wanneer er problemen of vragen zijn.”

Eva: “Dat laatste is anders in Gent. Wij blijven geen intensieve begeleiding voorzien. Er is enkel nog contact wanneer er echt problemen zijn met

het huurcontract. Maar dat is over het algemeen nog niet veel voorgevallen. De eigenaars zijn best tevreden.”

Is jullie doelgroep strikt beperkt tot erkende vluchtelingen en mensen met subsidiaire bescherming, of kunnen er ook nog andere kwetsbare groepen bij jullie terecht?

Eva: “Nee, we beperken ons echt tot deze doelgroep. Dat komt omdat de vraag helaas groter is dan het aanbod. We krijgen heel veel aanmeldingen binnen die we niet kunnen behandelen. Tot onze grote spijt moeten we vaak de boodschap geven dat we mensen niet kunnen verder helpen. Dat leidt tot frustratie, zowel bij ons als bij de aanmelders. Maar we moeten ergens een grens trekken.”

Valerie: “Dat is eigenlijk de enige vereiste die we stellen. Verder heeft onze doelgroep niet echt één bepaald profiel. We proberen verschillende soorten huishoudens verder te helpen: een alleenstaande

Het Caritas Housing-café © Isabel Corthier

“ Discriminatie is nog steeds één van de grootste uitdagingen. Vaak krijgen we gewoon geen antwoord op onze mails of telefoontjes, of worden we overspoeld door excuses.”

moeder met twee kinderen, een koppel, enzovoort. Op die manier moeten de vrijwilligers ook niet altijd op zoek gaan naar dezelfde soort woning.”

En hoeveel actieve begeleidingen zijn er op elke locatie?

Valerie: “In Antwerpen zijn er ongeveer acht lopende begeleidingen. En het is pas vanaf dat iemand doorstroomt naar duurzame huisvesting, dat we een nieuwe cliënt kunnen uitnodigen. Dus er zijn altijd wachtlijsten, wat lastig is.”

Eva: “Wij hebben slechts één vaste werkkraacht, waardoor we maximum zes begeleidingen op ons kunnen nemen. Anders kunnen we de opvolging doorheen de week niet meer garanderen. Mensen die zich aanmelden bij het Housing-café in Gent, moeten ook woonachtig zijn in Oost- of West-Vlaanderen op het moment van hun aanmelding. Alleen door regionaal te werken kunnen we onze cliënten op een consequente manier opvolgen.”

Is het moeilijk om voor jullie doelgroep een woning te vinden?

Valerie: “Soms is het een frustrerende taak. Je moet volhouden en elke week oneindig veel telefoons doen. We leggen ongeveer twee tot zeven bezoeken per week vast voor onze cliënten. Vaak komt daar geen contract uit voort. Dat is teleurstellend, zowel voor ons als voor de cliënt. Soms zijn er mensen die zes

maanden bij ons in begeleiding zijn vooraleer ze een woning vinden.”

Eva: “Dat klopt, het neemt vaak veel tijd in beslag. De langste begeleiding heeft bij ons drie à vier maanden geduurd. De samenwerking met sommige immokantoren verloopt dan ook stroef. Velen staan er niet voor open of aanvaardden geen mensen die leefloon ontvangen. Soms mogen ze wel langskomen om te bezichtigen, omdat ze niet beticht willen worden van discriminatie, maar uiteindelijk is het antwoord toch neen. Daarom proberen we vaak rechtstreeks contact te zoeken met de eigenaars, zodat we meteen kunnen aftoetsen of we een kans maken en de nodeloze bezoekjes op die manier beperken.”

Valerie: “Het is ook een kwestie van geluk hebben. Het hangt af van wat er op een bepaald moment op je pad komt, wie de telefoon opneemt... Maar het is wel belangrijk dat we de cliënten zo snel mogelijk aan een woning helpen. Ze komen namelijk uit een LOI en moeten aantonen dat ze actief op zoek zijn naar huisvesting. Tijdens hun zoektocht mogen ze vaak nog wat langer blijven of stromen ze door naar een noodwoning, maar soms worden ze ook op straat gezet. Wanneer het LOI oordeelt dat ze onvoldoende moeite gedaan hebben, bijvoorbeeld. Dan zijn ze thuisloos en gaan ze in het station of bij vrienden slapen. Maar is het niet begrijpelijk dat cliënten snel opgeven of geen moeite meer doen? Nederlands leren, de regelgeving kennen... Dat is allemaal heel moeilijk zonder hulp of stabiel netwerk.”

Dat klinkt als een uitdagende opdracht voor de vrijwilligers. Hoe blijven jullie gemotiveerd?

Eva: “We proberen veel dingen te doen samen en organiseren gezamenlijke activiteiten, zoals een lunch of een drink voor een medevrijwilliger die bevallen is. Bovendien vinden we het belangrijk dat we steeds bij elkaar terecht kunnen.

Daarom praten we altijd na als het Housing-café erop zit.”

Valerie: “Wij zetten ook in op evenementen doorheen het jaar. Tijdens de feestperiode organiseren we bijvoorbeeld een kerstfeestje, en in de zomer een BBQ, waarbij we ook de vrijwilligers van het Gentse en Luikse Housing-café uitnodigen. Daarnaast is er één keer per jaar een terugkomdag voor alle cliënten die door ons geholpen zijn. Zo kunnen we horen hoe het met hen gaat en beseffen we vaak dat we die mensen echt verder geholpen hebben, wat onze motivatie in stand houdt. Tot slot vindt er twee keer per jaar een intervisie plaats, waarbij we samen met Caritas Vlaanderen bekijken wat er goed loopt, hoe de vrijwilligers zich voelen en welke veranderingen of verbeteringen aan de orde zijn.”

En welke verbeteringen worden dan aangehaald?

Eva: “Het personeelstekort, bijvoorbeeld. We hebben écht nood aan meer vrijwilligers. We moeten met veel te weinig mensen op zoek naar woningen voor onze cliënten, en dat vaak op zeer korte tijd. Daarnaast moeten de immo-kantoren beter geïnformeerd worden. Vaak zijn zij niet goed op de hoogte van wat het OCMW bijvoorbeeld kan betekenen. We krijgen ook regelmatig reacties zoals: ‘deze woning is bedoeld voor iemand die netjes is of langer wil blijven’. De immo-kantoren zouden meer inzicht moeten hebben in de leefwereld van onze doelgroep. Daarom lijken overleg-

momenten mij nuttig, zodat we hen beter kunnen informeren en hun vooroordelen worden weggenomen.”

Valerie: “In Antwerpen ondervinden we momenteel moeilijkheden met het conformiteitsattest. Dit geldt enkel voor mensen die een OCMW-waarborg aanvragen, maar het zou verruimd moeten worden. Nu zijn er veel mensen die woningen mislopen. Daarnaast zijn er nog de voorvallen van fraude. Zo gebeurt het vaak dat een cliënt gevraagd wordt om de huurwaarborg in cash te betalen. Wij raden dat af, maar uiteindelijk ligt de keuze bij de cliënt. Zo was er eens een man die een huurwaarborg van 700 euro cash had betaald. Op de dag van de verhuis bleek dat het niet de eigenaar, maar de vorige huurder was die dit geld geïnd had. Die persoon had zo vijf à zes kandidaat-huurders opgelicht, en was verdwenen. Zo'n voorvallen zouden geregistreerd moeten worden.”

Eva: “En discriminatie is nog steeds één van de grootste uitdagingen. Vaak krijgen we gewoon geen antwoord op onze mails of telefoontjes. Of we worden overspoeld door excuses. ‘We willen wel, maar ons appartement is net gerenoveerd’. Sommige verhuurders zeggen ook rechtuit dat ze geen vluchteling of persoon die leefloon ontvangt als huurder willen. Dan bedank ik hen voor hun eerlijkheid en openheid. Ja, liever open discrimineren. Al neemt dat het probleem niet weg, natuurlijk.”

Valerie: “De eerste vraag is meestal: ‘Hebben ze werk?’, en vanaf ze horen dat het via een OCMW verloopt, haken ze af. Sommigen hebben er dan weer geen probleem mee dat een persoon leefloon ontvangt, maar aanvaarden geen waarborg van het OCMW. Dat komt omdat er vroeger vaak gewerkt werd met administratieve waarborgen, waardoor er geen tastbaar geld op de rekening van de verhuurders kwam te staan. Die regeling wordt nu niet meer zo vaak toegepast, maar veel verhuurders zijn daar niet van

“ Op de jaarlijkse terugkomdag merken we dat we sommige mensen écht verder geholpen hebben, wat onze motivatie in stand houdt.”

op de hoogte. Opnieuw onvoldoende geïnformeerd.”

Als we de uitdagingen even ter zijde laten, wat zijn dan de sterke punten van het project? Waarom is een Housing-café een meerwaarde?

Valerie: “Wij hebben veel aan onze anderstalige vrijwilligers. In Antwerpen zijn dat drie mannen uit Irak, Syrië en Eritrea en een vrouw uit Afghanistan. Zij zorgen ervoor dat we elkaar kunnen begrijpen en vormen daarmee een culturele brug tussen de cliënt, de vrijwilliger en het Housing-café. Daarnaast zijn wij heel erg gericht op empowerment. Het is absoluut niet onze bedoeling om zoveel mogelijk huurcontracten binnen te halen. We willen vluchtelingen helpen met veelvoorkomende vragen, zoals ‘Hoe ziet de Belgische huurmarkt er uit?’. Het is belangrijk dat ze een uitleg krijgen over hoe alles hier werkt en op welke manier

ze het moeten aanpakken. Bovendien kunnen ze hun frustraties kwijt in het Housing-café. Ze ontmoeten mensen die in hetzelfde schuitje zitten en krijgen de kans om te ventileren. De anderstalige vrijwilligers zijn ook ervaringsdeskundigen. Zij hebben ooit in dezelfde situatie gezeten en bewijzen dat alles mogelijk is.”

Eva: “Wij werken iets meer resultaatgericht, wat ook zijn voordelen heeft. We willen onze cliënten zo snel mogelijk van een woonst voorzien vanuit de overtuiging dat eens ze een woning gevonden hebben, de rest wel zal volgen. We focussen dus iets meer op de resultaten, maar dat is ook een onrechtstreekse vorm van empowerment. Wanneer ze een woonst gevonden hebben, krijgen ze een boost als persoon. Daarom komt het vinden van huisvesting op de eerste plaats bij ons. Dat is onze kerntaak, en het werkt.” •

© Isabel Corthier

© Caritas

“Het winterplan voor daklozen: een versleten pleister op een grote, gapende wonde.”

RI DE RIDDER,
VOORZITTER DOKTERS VAN DE WERELD

“Daar gaan we weer.” Dat dachten we toen we in november opnieuw naar de Brusselse daklozencentra trokken. Wij, dat zijn minstens 50 vrijwillige dokters, onthaalmedewerkers en collega's van Dokters van de Wereld. Daar gaan we weer. Want hoewel we sinds november 6 avonden per week met de volle 100%

goesting naar de winteropvang trekken om medische hulp te verlenen, denken we toch elk jaar opnieuw: dit is en blijft een versleten pleister op een grote, gapende wonde.

Dokters van de Wereld is een 'ancien' op het winterplan. Al meer dan tien jaar

trekken we elke winter naar de regionale en federale noodopvangcentra in onze hoofdstad. In die 10 jaar zagen we veel veranderen. Het aantal daklozen bijvoorbeeld: dat verdubbelde op 10 jaar tijd. Vandaag zijn er naar (onder)schatting minstens 4000 daklozen in Brussel.

Wat ook verdubbelde, was onze frustratie. De frustratie over het urgentieplan dat er eigenlijk geen is – de winter komt namelijk elk jaar terug- en dat bij de eerste lentezon z'n tenten opbreekt en hazenpad kiest. Wie evenwel niet verdwijnt zijn de (zieke) daklozen. Die worden elk jaar de straat opgeduwd, opnieuw het sukkelstraatje in.

70% van de daklozen die wij zien lijdt immers niet (enkel) aan een winterkwaal maar wel aan een chronische ziekte: diabetes bijvoorbeeld, nierinsufficiëntie, hiv of kanker. Een dakloze man die met z'n dialyse-apparaat op een bank zit, een vrouw die verdwaasd door de straten zwerft met chronische schizofrenie: onze dokters zien het met lede ogen aan. Deze mensen zijn niet gebaat met een bed en een medisch consult dat hen even later weer wordt afgenomen. Zij hebben nood aan continuïteit en stabiliteit. Bij dit soort chronische ziekten is het van levensbelang de patiënt regelmatig te zien, een zorgband op te bouwen, ervoor te zorgen dat de medicatie er is en nauwgezet wordt opgevolgd in een gemedicaliseerde context. Terwijl we daar min of meer in slagen tijdens de winter, worden onze hulpverleners en patiënten elk jaar opnieuw geconfronteerd met een bruuske en soms tragische zorgbreuk, verdwijnen honderden daklozen opnieuw onder de zorgradar en zijn we opnieuw toegewezen op ons mobiel kabinet om hen koortsachtig op te sporen op straat, aan metrostations of in kraakpanden.

Na meer dan een decennium zien we bovendien een onrustwekkende stijging van het aantal vrouwen, gezinnen en kinderen in onze winterplankabinetten. Terwijl de daklozenpopulatie tien jaar

geleden quasi volledig mannelijk was, is de helft van het aantal daklozen vandaag vrouw en/of minderjarig. En dat is niet zonder medische consequenties: het leven op straat eist bijvoorbeeld een gigantische mentale tol bij de soms piep-jonge daklozen: veel meer dan 'gewone' kinderen kampen ze met psychologische problemen zoals angst, depressie en leerproblemen. Op straat leven is rampzalig voor jonge lijven: de kans op bloedarmoede, neurologische stoornissen, tandproblemen en huidziektes ligt twee keer zo hoog. Dakloze vrouwen lopen dan weer een groot risico op seksueel geweld en daaropvolgend ongewenste zwangerschappen en psychische trauma's.

Met andere woorden: zonder huis, geen gezondheid. Noch mentaal, noch fysiek, noch seksueel. Gezondheid wordt bepaald door een hele reeks determinanten, maar een dak boven het hoofd is eenvoudigweg determinant numero uno en een sine qua non. Zonder dak geen gezonde geest in een gezond lichaam.

Het is dan ook doodjammer te moeten vaststellen dat het budget voor Housing First voor 2019 niet werd verhoogd. Housing First is een uit Amerika overgevaaid 'good practice' waarbij kwetsbare daklozen zoals wij ze zien eenvoudigweg worden gehuisvest en intens en op maat worden begeleid. In Brussel stapten al zo'n 120 daklozen mee in dit project, met een succespercentage van 90% en een positieve kosten-baten analyse.

Toch krijgt dit initiatief niet meer middelen, terwijl het aantal bedden in de urgentieopvang stelselmatig verhoogt. Dit noemen wij: verkeerde prioriteiten stellen.

Als medische humanitaire organisatie die elke dag werkt met mensen aan de rand van de samenleving weten wij: daklozen zijn het hele jaar door kwetsbaar. Laten we dan ook investeren in projecten die het hele jaar door beschikbaar zijn. •

© Caritas

“Als je spons te vol zit, dan lukt het niet meer.”

FLORE DE PAUW

DOMINIC IS 33 EN HEEFT VERSCHILLENDE PERIODES IN ZIJN LEVEN OP STRAAT GELEefd. MOMENTEEL IS HIJ VRIJWILLIGER BIJ BETONNE JEUGD EN WOONT HIJ IN EEN SOCIALE WONING. DIT IS ZIJN VERHAAL.

Kan je meer vertellen over de periode dat je op straat leefde?

De maanden waarin ik op straat moest leven vielen tijdens de zomer dus ik had in zekere zin 'geluk'. Ik ben toen in het Sint-Annabos gaan wonen en heb daar zelf een kamp gebouwd.

Waarom besloot je om op straat te slapen in plaats van in de Antwerpse nachtopvang?

Als het regende, ging ik noodgedwongen kijken bij De Victor (nachttopvang in Antwerpen). Maar het probleem is dat je daar niet alleen slaapt, waardoor je geen privacy hebt. Je moet je spullen constant in het oog houden omdat niet iedereen te vertrouwen is.

Er is bovendien geen dagbesteding. Hetzelfde verhaal speelt zich af wanneer je in de Biekorf verblijft (nachttopvangcentrum waar de bezoekers vaak te maken hebben met een verslaving- en/of psychiatrische problematiek). Ikzelf heb er nooit gezeten maar ik ken mensen die er ooit verbleven. Ze maken je om zes uur wakker en dan kan je een ontbijt nemen, maar van acht uur 's ochtends tot 19 uur 's avonds word je buiten gezet. *Tirez votre plan*. Er is niets van dagbesteding voorzien, ook niet voor degenen die psychologische hulp nodig hebben.

Plus: je at vaak het eten van de dag ervoor of zelfs van de dag daarvoor. Dus het was daar voor mij ook genoeg geweest. Ik ben daarom terug buiten gaan wonen, deze keer in een park.

Je verbleef dus enkele nachten in de Antwerpse nachtopvang. Hoe is het om daar te overnachten?

In de opvang ben je constant op je hoede en is het onmogelijk om je op je gemak voelen. Het is hetzelfde als op straat leven. Alle rugzakken moeten in een grote mand. Je hebt nooit een garantie dat je je bezittingen terug krijgt, ook al

zijn ze de enige waardigheid die je nog hebt. Het zijn misschien stomme dingen, maar ze zijn voor jou van belang.

Daartegenover, stel dat een dakloze een eigen kamer met slot en echte privacy heeft. Dat opent meerdere deuren. Je gaat automatisch socialer zijn en wel eens een klapke doen.

Nadat je besloot niet meer in de Viktor te slapen, sliep je de overige tijd dan altijd op straat?

Nee, ik kwam een jongere tegen bij wie ik even thuis kon wonen. Tijdens die periode was het heel slecht weer dus ik moest wel een dak boven mijn hoofd vinden. Als dakloze kan je tegen koude, maar de regen is een ander verhaal. Bij die jongen moest ik niets betalen, maar wel m'n eigen eten kopen. De mensen bij wie ik woonde waren oké, al was het huis heel vuil. Er liepen twee honden rond die binnen hun behoefte deden en de douche zat vol haar. Toch was dat beter dan in de regen slapen.

Hoe ging het met je mentale gezondheid gedurende die periode?

Mentaal was het zwaar. Je moet constant doorgaan. Je komt niet tot sociale contacten en zondert je af. Je vrienden van vroeger hebben allemaal een eigen appartement. Je wil die schaamte niet ondergaan. Daarnaast vraagt het van dag tot dag overleven veel. Als je op straat leeft, kan er zich altijd een situatie voordoen waardoor je je slaapplek verliest.

Zo verbleef ik een tijdje op een plein achter Sint-Andries waar ik telkens opnieuw weggejaagd werd door de politie. Twee, drie patrouilles komen je vertellen dat je moet vertrekken terwijl je als dakloze, evengoed als een andere burger, recht heb op de bank waarop je wil slapen. Ze treiteren je echt. Ze proberen je weg te jagen en dat is mentaal slopend.

Kan je meer vertellen over dat ‘van dag tot dag leven’?

Dat concept zie je terugkomen bij veel daklozen. Je leeft van dag tot dag en kijkt weinig tot niet naar de toekomst. Mijn situatie was anders, in die zin dat ik een vooruitzicht had. Ik wist van de Woonhaven (sociaal verhuur maatschappij) dat ik in september m'n sleutel zou krijgen en vernam die boodschap midden juni. Je hebt veel mensen die al vijf à zes jaar in die situatie zitten en wel naar de Victor blijven gaan. Dat is van dag tot dag leven. Je leeft niet, je overleeft.

Zag je gedurende je periode van dakloosheid nog licht aan het einde van de tunnel?

Om door te kunnen gaan heb je met zekerheid een doel nodig. Al is het dan nog altijd aan jezelf om te vechten. Ik wist dat de drie maanden dakloosheid een heel zure appel zouden zijn, maar ik trok mezelf op aan de gedachte dat het zomer was en warm zou zijn. Zo sus je je gedachten. Maar mensen die al jaren op straat leven en geen doel hebben? Daar begin ik als deskundige niet met alle plezier aan. Niet dat ik hen niet wil helpen, maar ik werk liever met jongeren met meer veerkracht. Jongeren hebben die luttelens wel, en misschien zitten die heel diep, maar ze hebben nog kracht om naar de toekomst te kijken.

Sommige mensen die al te lang op straat leven kunnen dus niet meer geholpen worden volgens jou?

Tja, een mens heeft maar een geest. Als je spons té vol zit, lukt het niet meer. Er zijn mensen die opgeven, ondanks het feit dat ze blijven vechten. Je kan hen dat ook niet kwalijk nemen. We zijn allemaal mensen met emoties en als je kop vol zit, dan zit het vol. Ik kom van heel ver en heb alles al gezien. Ik ben een vechter, en dat werkt in m'n voordeel. Ik zie het zo omdat ik via mijn getuigschrift ervaringsdeskundige mensen zal kunnen helpen.

Hoe sta je, na je ervaring, tegenover het sociaal werk?

Sociaal werkers zeggen: "Ik begrijp dat je je zo voelt". Dan heb ik zoiets van: "Heb je het zelf meegemaakt? Nee? Hoe kan je het dan weten?". Ze zeggen dat ze er op school over geleerd hebben, maar die ervaring leer je niet in een aula of door een examen. Pas op, ik zeg niet dat de theorie niet klopt, maar je kan het gewoon niet snappen als je het niet hebt meegemaakt. Hoe hard je ook probeert. Dat heb ik ook met m'n sociaal werker bij het CAW. Zij is 25 jaar en doet haar best maar heeft nog gene zak meegemaakt. En dat zie je: ze woont nog bij haar ouders en is sinds vorig jaar afgestudeerd. En die komt me dan vertellen hoe ik m'n geld moet spenderen. Als je al vijftig levens achter de rug hebt, begrijp je dat dat een beetje vreemd is.

Hoe sta je tegenover de begeleiding in de nachtopvangcentra?

Maatschappelijk werkers die een praatje komen slaan? In plaats van steun, geven ze mij opnieuw het gevoel een nummer te zijn. Dat is een van de eerste dingen die ik anderen wil bijbrengen wanneer ik m'n diploma als ervaringsdeskundige heb: mensen zijn geen nummer. Ze hebben een achtergrond en gevoelens. Je moet niet met kwetsbare mensen werken als je hun gevoelens niet wil erkennen. Ga dan koken ofzo.

“ Mensen zijn geen nummer. Als je de gevoelens van kwetsbare mensen niet wil erkennen, ga dan koken ofzo.”

Wat vind jij dat anders moet bij sommige sociaal werkers?

Sociaal werkers zouden meer moeten leren over de psychologische kant van

mensen. Als je sociaal werker bent, moet je de persoon voor je zien en beseffen dat er iets scheelt. Je moet hen niet in een hokje plaatsen, maar aan de hand van een gesprek en hun uitstraling bedenken welk soort vlees je in de kuip hebt. Misschien heeft iemand gewoon een buddy nodig? Als sociaal werker zou je die persoon moeten doorverwijzen. Pas op, ik zeg niet dat sociaal werkers die persoon zijn polleke moeten vasthouden. Hij moet nog altijd zelf initiatief nemen. Want als je het niet zelf doet, leer je het niet. Maar sociaal werkers kunnen de weg tonen en zeggen: "Door die deur kan je gaan. Fouten maken mag. Een ezel mag zichzelf vijf keer aan dezelfde steen stoten".

In discussies over daklozen komt vaak volgende vraag voor: 'Geef je hen eten of geld?'. Hoe heb jij dat ervaren? Gaf men je soms eten?

Ik heb wel eens eten aangenomen. Maar geloof me, ik zorgde veel liever zelf voor mijn eten. Langs de andere kant zet je je trots gauw opzij wanneer je twee weken niet hebt gegeten. Er zijn ook veel daklozen die zich beledigd voelen wanneer je hen eten geeft, maar de meeste mensen appreciëren dat wel. Deze zomer zat ik eens in Park Noord, en ik had super veel honger. Er kwam een klein jongetje af, en ik vroeg of hij me wat eten kon regelen. Even later kwam hij met een brood en bananen aanzetten. Dus zulke dingen gebeuren ook, zij het in minieme mate.

© Caritas

Hoe heeft je levensloop je gevormd?

Ik woonde op m'n 14,5 al samen, zat op het internaat en moest op m'n 9 jaar zorgen voor mijn moeder. Ik ben blij dat ik ervaringen heb. Het was niet allemaal negatief. Ik had het goed met m'n vriendin, dus ik heb het goeie leven ook gekend. Het is niet allemaal zuur. Je moet elke keer opnieuw, hoe zwart de situatie ook mag zijn, geloven dat het beter wordt. Dat is de *circle of life*. Als alles altijd goed zou gaan, zou het leven ook maar saai zijn.

Een te perfect leven is dus niet aan jou besteed?

Ik heb al zoveel problemen overwonnen dat ik een probleem zou hebben op de dag dat het goed gaat. Dat moet niet erg zijn hé (*lacht*). Ik vraag niet om weer 10 000 euro schuld, maar er moet iets zijn. Al is het mijn W.C. dat lekt. Een vriendin, familie en gezin, het mag niet perfect gaan. Dat zou raar zijn voor mij. Problemen zijn ook een soort drijfveer.

“ Aanpassen aan een woonst duurt een tijd. Ook al ben je ijzersterk, het leven op straat laat je niet zomaar achter je.”

Hoe was het voor jou om dan uiteindelijk een huis te hebben?

De woonst was aanpassen. Wanneer je een woonst hebt, denken mensen: het is toch in orde, je bent verlost van alle stress. Ja, ja (*ironisch*), dan komt dat hamertje, tak. De realiteit komt aankloppen. Het duurt voor de ene minder lang als voor de andere, maar reken toch maar zo'n twee à drie maand om alles mentaal op een rijtje te zetten. Het duurt een tijdje vooraleer de overgang van dakloosheid naar een woonst doordringt. Ook al ben je ijzersterk, het leven op straat laat je niet

zomaar achter je. Pas na die paar maanden kan je aan werk of een opleiding denken. Je kan het van dag tot dag leven achter je laten en beginnen denken in weken of maanden. Dat is een enorm verschil.

Hoe verliep voor jou het 'wonen' na een periode van dakloosheid?

Op zich ging het goed, maar ik had moeite met alle regeltjes die bij een sociale woning komen kijken. Ik betaalde mijn huur maar ik nodigde mensen uit en er was te veel lawaai. Bon, de regeltjes van de Woonhaven. Wat gebeurde er? Het CAW (Centrum Algemeen Welzijn) werd ingeschakeld. Na een half jaar liet ik hen binnen omdat ik geen keuze meer had. Als ik hen nog eens buiten liet staan, zou ik mijn appartement kwijt geraken. Stilaan liet ik hulp toe. Ik had het gevoel dat het CAW mensen echt helpt. Het is weer een lot uit de loterij met een maatschappelijk werker: je moet er de goeie uittrekken. Ik heb die dan ook leren aanvaarden. Het OCMW heeft mij ook wel geholpen, vooral met mijn schulden. Ik zit momenteel in collectieve schuldbemiddeling.

Had je schulden?

Na die periode op straat duurde het een paar maand om er terug bovenop te komen. Ik nam af en toe mensen in huis die ik kende van op straat. Puur persoonlijk. Ik zat in een goeie woning met deftige meubels. Dat hielp ook bij het afkicken van m'n alcoholverslaving. Nu drink ik misschien vijf flessen drank op een heel jaar terwijl die hoeveelheid er vroeger op drie dagen doorging. Ik heb dat zonder hulp kunnen doen, wat goed was. Langs de andere kant stonden er heel wat schuldeisers klaar om hun geld van mij te innen. Ik kom van 17 000 en heb er nu nog maar 9000. Op een jaar heb ik dus al heel wat kunnen afbetalen. Het blijft moeilijk om voor jezelf te vechten. Als je een vriendin hebt ofzo kan je al je energie daar in steken. Uiteindelijk doe je niets voor jezelf. Dat duurt lang.

Hoe zie je je toekomst?

Ik werk aan mijn toekomst op verschillende vlakken. Zo ben ik vrijwilliger bij Betonne Jeugd en bij de voedselbedeling. Normaal gezien kon ik vorig jaar herstarten met de opleiding tot ervaringsdeskundige in armoede en sociale uitsluiting, maar dat is toen niet gelukt. Al sta ik er door mijn positieve vooruitzichten relatief goed voor. Mijn collectieve schuldbemiddeling zal nog zo'n drie jaar duren en ik kan mijn opleiding herstarten. In het verleden heb ik al tien deurwaarders afbetaald en dat was een pakske duurder. Je kan daar niet van weglopen, het blijft je achtervolgen. Eens je in collectieve zit, kunnen ze niets meer komen ophalen.

Hoe kunnen mensen in jouw situatie opstapelende schulden vermijden?

Schulden vermijden kan niemand anders dan jijzelf doen. Schuldbemiddeling was voor mij een grote hulp. Ik wou dat eerst niet omdat ik alles zelf wou doen, maar na een tijd werd het gewoon te veel. Op een bepaald moment betaalde ik zoveel af dat ik maar dertig euro per week over hield. Schuldbemiddeling zei me toen ook: "Manneke, wij mogen dat eigenlijk niet doen want we raken aan uw mensenrechten. Je krijgt terug 50 in plaats van 30 euro".

Nu is de schuldbemiddeling in orde en heb ik gewoon 70 euro per week. Zonder schuldbemiddeling blijf je maar afbetalen. Als je schuld bijvoorbeeld 2000 euro is bij één of andere instantie, dan komen daar interesten bij. Als je dan op jezelf gaat afbetalen, betaal je gewoon interesten. Nu zijn die stopgezet en betaal ik enkel mijn schuld terug, niet de interesten. De deurwaarders kunnen ook niet langskomen. Al vraagt mijn schuldbemiddelaar 100 euro per maand, wat een nadeel is. Voor mij was het wikkelen en wegen of dit mij het goedkoopst zou uitkomen, maar ik heb uiteindelijk toch gekozen voor de schuldbemiddelaar.

Wat moet het beleid volgens jou veranderen?

Het beleid moet meer ondersteuning bieden, bijvoorbeeld door buddy-projecten. Ik weet dat zoiets moeilijk is, maar er zijn veel personen die het wel willen. Een buddy zou een intense vertrouwenspersoon moeten zijn die je om de twee dagen ziet en waar je een halve dag mee spendeert. Sommigen, Belgen of mensen met een andere afkomst, kennen de gang van zaken van de VDAB niet. Er zijn er echt genoeg, hé. Daar kan je wel op tijd op inspelen. Een jongere die z'n dop niet gaat aanvragen loopt bijvoorbeeld het risico zijn appartement kwijt te spelen.

Ben je binnenkort van plan te gaan werken?

Ja, maar dat is niet zo evident. Het is heel voos maar als je leefloontrekker bent, dan ga je sowieso op zoek naar een job waar je meer mee verdient. Ik spreek mezelf tegen want ik werk zelf al vier dagen gratis voor Betonne Jeugd (*lacht*). Maar dat doe ik vanuit het hart. Als ik zou werken voor geld, zou ik meer dan 900 euro willen verdienen. Veel mensen redeneren zo. De maatschappij dwingt je om voos te doen. Een job van 1000 euro: da's 100 euro meer dan mijn leefloon, dus 25 euro per week om 's morgens vroeg op te staan? Kus mijn kl*ten (*lacht*). Zo zijn er veel hoor. •

“ Het beleid moet meer inzetten op ondersteuning. Met buddy-projecten bijvoorbeeld. Veel mensen willen dat.”

“Dakloosheid bestrijden in de Gentse Taskforce Wonen.”

PASCAL DEBRUYNE,
BELEIDSMEDEWERKER BIJ VLUCHTELINGENWERK VLAANDEREN
EN IS VOORZITTER VAN DE RVB VAN SAMENLEVINGSOPBOUW GENT

DE TASKFORCE WONEN

Eind 2017, begin 2018 werd in Gent de Taskforce Wonen wordt boven de doopvont gehouden. De Taskforce Wonen verenigt stadsdiensten, middenveld, private partners en sociale woonactoren om gezamenlijk oplossingen uit te werken die een antwoord bieden op de woonnoden van het onderste segment van onze woonmarkt/woninghuurmarkt. “Geen Kind op Straat”, zo klinkt de gedeelde noemer. Voor veel buitenstaanders is het nogal onbegrijpelijk, maar voor mensen op de frontlinie van sociaal werk en politiek was dat het moment dat conflict zou plaats maken voor samenwerking en samen beleid maken. Coproductie heet dat met een duur woord. Uitdagingen die zich voordoen op het kruispunt van een superdiverse samenleving en de wooncrisis zouden vanaf nu beantwoord worden, ook door nieuw opvang- en woonexperiment te voorzien.

De Taskforce Wonen bestaat uit een reeks werkgroepen, waarvan de werkgroep omkadering via een afsprakennota voorziet wie voorrang krijgt in nieuwe bijkomende opvangplaatsen of housing first projecten. Daarnaast zijn er werkgroepen modulair wonen waar men werkt aan modulaire wooneenheden op gronden van de stad als doorstroomwoningen, en een werkgroep samenhuizen om het samenwonen te omkaderen zodat mensen geen uitkeringen verliezen en rechtszekerheid krijgen. Gevolgd door werkgroepen om de groei van betaalbare woningen op de private markt uit te stippen, en hoe de stad zelf ook goedkope huurwoningen kan bouwen op eigen gronden. Daarnaast is er een werkgroep sociale huurmarkt voor het groeipad van sociale huisvesting in SHM's en SVK's.

GESCHIEDENIS VAN DE WOONCRISIS

De politieke essentie van de Taskforce Wonen gaat zo'n 15-tal jaar terug in de tijd. Voor 2000 was Gent nog steeds een stad die een weinig aantrekkelijke woonmarkt had. Sinds 2003 is een nieu-

we ronde stadsvernieuwingsprojecten van start gegaan, waarvan de laatste deelprojecten nu 15 jaar later worden afgewerkt. Op wijkniveau zijn stadsvernieuwingsprojecten vaak een trigger voor nieuwbouw of renovatie van de net iets betere woningen in de straten van de 19de -eeuwse gordelwijken. Ze maken van wijken een potentiële aantrekkingspool voor tweeverdieners en ondernemers.

“ De gemiddelde prijzen voor vastgoed in Gent zijn volgens cijfers van de FOD Economie met 189% gestegen sinds 2000.”

De stadsvernieuwing zorgde voor een stijging van de woningprijzen. Tien jaar geleden was Gent qua vastgoedprijzen een middenmoter onder de Vlaamse centrumsteden. De gemiddelde prijzen voor vastgoed in Gent zijn volgens cijfers van de FOD Economie met 189% gestegen sinds 2000. Nu is Gent in Vlaanderen de duurste stad na Brugge en Leuven. Maar de situatie is des te erger voor huurders. In een stad met 50% huurders is dat dramatisch. De huurprijzen zijn bovengemiddeld hoog en het aanbod aan de onderkant staat onder druk. Vooral in het laagste segment van de privé huurmarkt is de prijs-kwaliteit verhouding volledig zoek. 47% van de private woningen voldoet in Gent niet aan de minimale kwaliteitseisen. Dat zijn dus 19.300 woningen. De gemiddelde huurprijs op de private huurmarkt in Gent is 613 euro. Maar prijzen gaan richting 700 euro voor een studio/appartement met 2 slaapkamers.

SCHADUWSTAD

Terwijl een groot deel van de aandacht ging naar sterkere kapitaalkrachtige groepen die de strategie van de zoge-

naamde 'sociale mix' aandrijven, groeide de schaduwstad. In 2004 en 2007 werd de Europese Unie uitgebreid, respectievelijk met landen als Slowakije, Bulgarije en Roemenië. Die uitbreiding was allerm minst een expansie die sociaal geflankeerd werd met daaraan verbonden rechten. Wie niet jarenlang zijn zelfvoorziening kan garanderen, bereikt nooit het recht op sociaal burgerschap waardoor men toegang krijgt tot de bijstand of sociale zekerheid. Mensen blijven in een precair verblijfsstatuut dat veelal de prelude is van een nog negatievere neerwaartse spiraal, zonder enig uitzicht op sociale mobiliteit.

Waar deze groepen begin 2000 jarenlang een onderkomen vonden in aftandse goedkope huurwoningen en kraakpanden, slinkt die markt van goedkope woonalternatieven en de residuele huurmarkt doorheen de volgende 15 jaar. We zien letterlijk 'saneringsnomadisme', dat mensen ruimtelijk steeds verder drijft naar de rand in de zoektocht naar betaalbare huurwoningen en sociaal steeds dieper duwt. De recent gestemde federale anti-kraakwet maakt de situatie erger, met een stijging in het aantal barakken en caravans als laatste hoop op onderdak met minimale autonomie. Toen in 2015 ook bijkomend erkende vluchtelingen zich vervoegen op de gesatureerde onderkant van de private woningmarkt, neemt de dakloosheid toe.

HOUSING FIRST

De onzichtbare schaduwstad krijgt een toenemend een publiek gezicht. Vanaf 2008 zien we de eerste publieke verontwaardiging vanuit de civiele samenleving, met acties en open brieven. Gevolgd door in het oog springende kraakacties van middenveldorganisaties en geëngageerde burgers einde 2012, begin 2013. Aan die acties wordt voortdurend een eis vastgehangen van "housing first": eerst een dak boven het hoofd om dakloosheid te bestrijden van gezinnen met kinderen. Gevolgd door begeleiding en omkadering door sociale professionals

die werken aan de sociale mobiliteit.

Het Gentse bestuur geeft er gevolg aan, en in 2013 komen er nog woonprojecten als "Instapwonen": een housing first project voor mensen met precair verblijfsstatuut. Wat later gevolgd door het project "Leegstand" in samenwerking met het CAW Oost-Vlaanderen waarbij men leegstaande sociale woningen tijdelijk beschikbaar maakt als transitwoningen met sociale begeleiding. Er is dringend nood aan een "Refu Immo" naast een "Refu Interim", zo verwoordt de Werkgroep Vluchtelingen Gent dat op AVS.

GEEN KIND OP STRAAT

Nieuwe manifestaties komen tot stand in september 2017 en april 2018. Eerst onder de Gentse stadshal waar de Gentse civiele samenleving haar achterban mobiliseert onder de noemer van #GeenKindOpStraat. Later in het Baudelopark. Onder de meer dan 300 aanwezigen, zijn er ook heel wat dakloze en thuisloze gezinnen met kinderen manifesteren mee.

En krijgen het recht om hun stem te laten horen als de facto burgers van Gent. Ook vluchtelingenorganisaties en armoedeorganisaties sluiten zich aan, omdat ook zij toenemend met dakloze burgers van hun doelgroep te maken krijgen.

Er komen vanuit dit platform #Geen-KindOpStraat heel wat eisen op korte, middellange en langere termijn om geen kind meer op straat te laten slapen. *“Niet vannacht, niet morgen en niet overmorgen”*, luidt de analyse. **#Allesisgezegd** luidt de hashtag van de tweede manifestatie in het Baudelopark. Als we dit samen willen oplossen, dan is er nood aan collectieve verantwoordelijkheid. De manifestaties leiden tot onderhandelingen met het kartel SP.a-Groen, en vervolgens in het bestuurscollege dat de analyse en eisen beantwoordt via de oprichting van de Taskforce Wonen.

Het partnerschap van de Taskforce wonen, kwam tot stand na ongeveer 15 jaar sociale strijd en conflict over het recht op wonen en de stijgende dakloos-

heid. Het compromis zorgde voor een partnerschap tussen civiele samenleving en overheidsactoren waarbij er ruimte is voor beleidsvernieuwing en nieuwe beleidsexperimenten op korte, middellange en langere termijn.

Dat gaat zowel over gezinsvriendelijke nachtopvang met plaatsen om tot rust te komen overdag, als over de nood aan een uitbreiding van Housing First-projecten voor alle dakloze gezinnen met kinderen, waar men aan toekomstoriëntatie kan werken, en het bestrijden van uithuiszettingen. Dit partnerschap kan verduurzaamd worden, als het dient voor de verdere ontwikkeling van dialoog tussen bestuur en civiele samenleving in de strijd tegen de wooncrisis in de stad. En gezien de wooncrisis geen Gents fenomeen alleen is, kan deze aanpak ongetwijfeld inspirerend werken voor andere steden of verstedelijkte gemeentes waar de druk op de onderkant van de woningmarkt zo groot is en dakloosheid en thuisloosheid toenemen. •

© Layla Aerts

“Complexe problemen vragen om complexe oplossingen.”

JASMINKA POPPE & TANNE SOMERS

EEN GOEDE SAMENWERKING EN ZORG OP MAAT ZIJN EEN MUST BIJ COMPLEXE HULPVERLENINGS-SITUATIES. EN DAT HEEFT DE ORGANISATIE W13 ALS GEEN ANDER BEGREPEN. DE WELZIJSINSTANTIE RICHTTE EEN REGIONAAL, SECTOROVERSTIJGEND MELDPUNT OP, BIEDT TIJDELIJKE HUISVESTING EN INTENSIEVE BEGELEIDING AAN LANGDURIG THUIS-LOZEN EN ZET ZICH IN VOOR DE PREVENTIE VAN UITHUISZETTINGEN. DOOR DE KRACHTEN VAN VERSCHILLENDE ORGANISATIES EN HULPVERLENERS TE BUNDELEN, TRACHT W13 HET HOOFD TE BIEDEN AAN SITUATIES WAARIN LANGDURIGE DAK- EN THUISLOOSHEID DE BOVENHAND LIJKT TE NEMEN. “VANUIT HET OOGPUNT VAN DE CLIËNT PROBEREN WE ZAKEN OP ELKAAR AF TE STEMMEN, WAARDOOR ZOWEL HET TRAJECT ALS DE CLIËNT ER OP VOORUIT GAAN.”

Liesbet Benoit, W13-medewerker, en Liesbet Mullie, expert wonen, vertellen met veel gedrevenheid over de werking van W13. Deze Zuid-West-Vlaamse welzijnsorganisatie heeft al heel wat regionale projecten op haar naam staan, en richt zich specifiek tot langdurig thuislozen waar geen oplossing voor gevonden wordt in de reguliere hulp- en dienstverlening. “De aanpak van dak- en thuisloosheid is nog steeds een grote uitdaging binnen de hulpverlening”, vertelt Benoit. “Er zijn veel personen die geen dak boven hun hoofd hebben. Bovendien worden mensen zonder eigen woonst vaak onterecht beschouwd als niet dakloos wanneer ze sporadisch bij familie of vrienden verblijven. In zo'n situaties is echter sprake van verborgen dak- en thuisloosheid. Mensen vallen zonder domicilie en hebben vaak geen referentieadres, waardoor ze moeilijk iets kunnen bereiken en hun leven stilvalt.”

KRACHTEN BUNDELEN

W13 probeert hier een antwoord op te bieden door een wooncrisis structureel aan te pakken via verschillende schakels. “CAW Zuid-West-Vlaanderen en 14 OCMW's hebben zich geëngageerd om knelpuntsituaties van langdurige thuisloosheid aan te pakken”, verduidelijkt Mullie. “De OCMW's stellen verschillende woningen ter beschikking en het CAW voorziet een intersectoraal team dat de begeleiding op zich neemt. Via ons digitaal meldpunt Kracht.wonen kunnen hulpverleners een cliënt registreren, waarna we bekijken of we deze persoon kunnen verder helpen. Indien iemand binnen onze specifieke doelgroep past, wordt hem of haar een tijdelijke woning van het OCMW en begeleider uit het dedicated team – bestaande uit leden van het CAW, Psychiatrisch ondersteuningsteam Vesta, Kompas en Groep Ubuntu – aangeboden.

Deze vaste begeleider, die de wooncoach genoemd wordt, biedt ondersteuning en kijkt met de cliënt wat nodig is om

een stabiele woonvorm te bereiken en te behouden. Het is namelijk de bedoeling dat er samen naar een oplossing gezocht wordt, zodat de cliënt kan doorstromen naar duurzame huisvesting. De wooncoach staat er niet alleen voor tijdens de begeleiding. We organiseren een maandelijkse teamvergadering waarbij de cliëntsituaties overlopen worden en de hulpverleners elkaar kunnen ondersteunen bij het traject.”

“ Er is een soort regionale solidariteit ontstaan: iedereen doet mee, wat ervoor zorgt dat we slagen.”

MOEILIJK EVENWICHT

Het Kracht.wonen-team wil vermijden dat hulpverleners hen zien als 'het zoveelste systeem waarbij het geen zin heeft om een formulier in te vullen'. Ze kiezen vastberaden voor een concrete samenwerking die de situatie van de cliënt ten goede komt. “Wanneer een OCMW of CAW een langdurig thuisloze persoon wil doorverwijzen naar Kracht.wonen, is het niet gewoon een kwestie van een document in te vullen. We vinden het belangrijk dat de maatschappelijk werker een bredere blik werpt op de situatie: hoe komt het dat het zover gekomen is? Welke stappen zijn er al gezet? Wat wil de cliënt wel of niet? Op die manier willen we een doelgroep bereiken waarvan het écht niet lukt binnen de reguliere hulpverlening. Het is moeilijk om een evenwicht te vinden tussen een zinvolle laatste stap en een soort afvloeijsysteem. Daarom vinden we het belangrijk om bij de aanmelding voldoende tijd te besteden aan waarom er nog geen oplossing gevonden is.”

“Na het eerste contact checken we of er een woning vrij is en welke begeleider we er aan kunnen koppelen”, legt Benoit uit.

“Wanneer alle woningen in een bepaalde gemeente bezet zijn, kijken we of de cliënt onderdak kan krijgen in een andere gemeente. We doen er alles aan om een cliënt verder te helpen, maar we vragen wel dat de persoon in kwestie open staat voor intensieve en langdurige begeleiding. Wie enkel een woning wil, aanvaarden we niet.”

“De cliënt moet bereid zijn om samen met de wooncoach een ondersteunend traject uit te stippelen en op zoek te gaan naar een vaste woning. We proberen echt een langdurig hulpverleningsplan op poten te zetten. De begeleider verdwijnt niet wanneer een cliënt doorstroomt naar duurzame huisvesting, hij of zij verhuist mee. Daarnaast is het niet de bedoeling dat wij de volledige begeleiding overnemen. Ons aanbod is aanvullend; naast de ondersteuning van de wooncoach, zal de cliënt ook verder geholpen worden door het CAW of OCMW. Het is belangrijk dat hij of zij hiervan op de hoogte is en open staat voor alle soorten begeleiding.”

“ We moeten onze krachten blijven bundelen en complexe problematieken op ruimere schaal bekijken: niet sectoraal, maar geïntegreerd denken.”

HOUSING FIRST

Hoewel Kracht.wonen geen Housing First-project is, zijn ze bij W13 al een tijdje aan het experimenteren met die manier van denken. Huisvesting is de eerste stap en belangrijkste schakel naar voldoende stabiliteit in het leven. “We willen het gedachtengoed van Housing First naar de cliënt én andere organisaties brengen. Dat betekent dat we aan de slag gaan op basis van het tempo, de vraag en mogelijkheden van de cliënt.”

CIJFERS

608

HUISHOUDENS DIE NA ÉÉN JAAR BEROEP GEDAAN HEBBEN OP DE REGIONALE WOONCLUB

117

AANMELDINGEN BIJ KRACHT. WONEN, WAARVAN 66 EEN AANBOD GEKREGEN HEBBEN

40

TRAJECTEN OPGEVOLGD DOOR HET DEDICATED TEAM

14

KEER CRISISOVERLEG

32

EFFECTIEVE BEWONINGEN, WAARVAN 8 DOORGESTROOMD NAAR EEN SOCIALE WONING

1000

JAARLIJKS MEER DAN 1000 ONBEWOONBAARHEIDS-VERKLARINGEN IN DE REGIO

320

PERSONEN DEDEN IN ÉÉN JAAR BEROEP OP DE NACHT-OPVANG IN KORTRIJK

“ Door samen te werken kunnen we het hoofd bieden aan complexe situaties waarin het strop zit.”

“Dat is niet altijd even makkelijk, want veel voorzieningen zijn gewend om te werken vanuit hun eigen organisatie. Elk OCMW heeft bijvoorbeeld zijn lokale afspraken en streeft er ook naar een tijdelijke woning na enige tijd terug vrij te krijgen. De begeleider van het dedicated team moet hier een evenwicht proberen te vinden en ieders agenda zo goed mogelijk bewaken. Alles loopt op het tempo van de cliënt, maar de enige voorwaarde is dat hij of zij regelmatig contact heeft met de wooncoach, anders geraak je niet vooruit. Het Housing First-gedachtengoed past dus perfect bij onze benadering van intensieve begeleiding.”

PREVENTIE VAN UITHUISZETTINGEN

Daarnaast zet W13 zich via het project Regionale Woonclub in voor de preventie van uithuiszettingen. “De woonclub is een samenwerkingsverband tussen het lokale OCMW, CAW, de woondiensten en vrijwilligers. Er zijn 11 woonclubpunten die wekelijks of tweewekelijks samenkomen om kwetsbare huurders te ondersteunen bij het vinden van een betaalbare en kwalitatieve huurwoning”, aldus Mullie.

“Daarnaast is het een meldpunt voor preventie van uithuiszettingen. We vinden het belangrijk om hier op in te zetten omdat het OCMW vaak pas op de hoogte gebracht wordt van zo’n dringende situatie wanneer er al een vonnis is uitgesproken. Dan is er zeer weinig tijd om nog iets te verwezenlijken en komt er meestal geen oplossing uit de bus. Daarom willen we een platform creëren waarbij ook verhuurders terecht

“ We willen een doelgroep bereiken waarvoor het écht niet lukt binnen de reguliere hulp- en dienstverlening.”

kunnen, zodat we tijdig kunnen inspelen op huurproblemen. Als verhuurders zich aanmelden bij ons meldpunt wordt de situatie samen bekeken, en verwijzen we vaak gericht door naar de dienst preventieve woonbegeleiding van het CAW.”

REGIONALE SOLIDARITEIT

Een cliëntsituatie bottom-up bekijken, vraagt tijd, inspanning en engagement van de verschillende partijen, maar is een meerwaarde volgens de W13-medewerkers. Het creëert een vorm van

verbondenheid die aan de basis ligt van de succesverhalen van de organisatie. “Er is een soort regionale solidariteit ontstaan: iedereen doet mee, wat ervoor zorgt dat we slagen. Door samen te werken kunnen we het hoofd bieden aan complexe situaties waarin het strop zit. We bevinden ons vaak met verschillende hulpverleners in concrete omstandigheden, waardoor het vertrouwen in elkaar groeit. Al zijn er grote verschillen tussen de betrokken partijen.”

“Zo heeft bijvoorbeeld elk OCMW een andere denk- en werkwijze. Maar de organisaties leren ook van elkaar. Wat het ene OCMW als vrijblijvend ziet, heeft voor het andere misschien te maken met rechten en plichten. Wij proberen uitwisseling op gang te brengen door erop te wijzen dat ze het op een andere manier aanpakken.”

“Door inzichten van verschillende sectoren te combineren verruimen we onze visie en expertise. We hebben elkaar nodig om de juiste stappen te zetten. Zo kan het zijn dat een cliënt die een tijdelijke woonst bezet noodgedwongen opgenomen moet worden in de psychiatrie. Dan is het belangrijk om de woning vrij te houden tot die persoon terug is, anders heeft hij of zij geen ‘thuis’ om naar terug te keren. Door goed samen te werken en flexibel te zijn kunnen we zo’n situatie realiseren. Al heeft elke organisatie natuurlijk zijn eigen prioriteiten..”

TOEKOMSTPERSPECTIEF

Met zicht op de toekomst wil W13 inzetten op interdisciplinair partnerschap, om te tonen aan de buitenwereld dat samenwerking tussen verschillende sectoren écht werkt. “Op 1 jaar tijd hebben we ongeveer 120 aanmeldingen gekregen bij Kracht.wonen. Dat wil zeggen dat er nog heel wat mensen zijn waarvoor in de reguliere hulp- en dienstverlening geen oplossing gevonden wordt. We hebben dus nog werk te doen. Welzijnswerkers moeten minder tijd besteden aan de individuele woonzoektocht en op zoek gaan naar partnerschappen om een bijkomend aanbod voor kwetsbare doelgroepen te realiseren.

Daarnaast pleiten we voor het gebruik van de Ethos-typologie van FEANTSA om duidelijk aan te geven wat de reële woonsituatie van de cliënt is. Bovendien moeten we inzetten op de verzameling van regionaal cijfermateriaal. We willen bijvoorbeeld een zicht krijgen op hoeveel uithuiszettingen en onbewoonbaarheidsverklaringen er zijn, zodat we de professionals kunnen informeren op verschillende terreinen.

We kunnen hier ook zelf op inspelen door ons te engageren op vlak van de preventie van uithuiszettingen en de toekenning van referentieadressen. Deze zijn de sleutel om een cliënt vooruit te

helpen. Wie geen adres heeft, bestaat eigenlijk niet.

Tot slot hebben we nood aan interdisciplinaire, mobiele teams en een vlotte capaciteit van tijdelijke woningen. We moeten onze krachten blijven bundelen en complexe problematieken op ruimere schaal bekijken: niet sectoraal, maar geïntegreerd denken. Dak- en thuisloosheid gaat in een cirkel: als het ene niet goed is, heeft dat een gevolg voor het andere. Alles hangt samen. Daarom moeten we nog meer schakels verbinden. Alleen zo kunnen we vlotte trajecten te realiseren.” •

“ Om duidelijk aan te geven wat de reële woonsituatie van de cliënt is, moeten we werken met de Ethos-typologie van Feantsa.”

ER ZIJN STEEDS MEER JONGE DAKLOZEN EN MEER DAN DE HELFT KOMT NIET UIT EEN KWETSBAAR GEZIN. DAT BLIJKT UIT DEENS ONDERZOEK. “WE MOETEN ONS HIER BEWUST VAN ZIJN,” VINDT ONDERZOEKER LARS BENJAMINSEN.

“Helpt jonge daklozen komt niet uit kwetsbaar gezin.”

LISA DEVELTERE

In Denemarken is het aantal dakloze jongeren sinds 2009 meer dan verdubbeld. Waar er negen jaar geleden 1.100 jongvolwassenen tussen 18 en 29 jaar dakloos waren, waren dat er vorig jaar 2.300.

“Dakloosheid is in het algemeen toegenomen, maar bij jongeren is de stijging opvallend sterk,” verduidelijkt Lars Benjaminsen, onderzoeker bij The Danish Center For Social Science Research. “Het is een ontwikkeling die we in veel landen zien. Vooral kwetsbare jongeren zijn slachtoffer van negatieve structurele ontwikkelingen in onze samenleving.”

SOFASLAPERS

De Deense daklozencijfers gaan niet enkel over mensen die onder de blote hemel of in de daklozenopvang slapen. De telling houdt ook rekening met ‘sofaslapers’, jongeren die tijdelijk bij vrienden of familie slapen.

“Dit sofaslapen is vaak niet lang vol te houden,” weet Benjaminsen. “De relatie met de familie of vrienden waar ze logeren, komt vaak onder druk te staan. Daardoor trekken ze van de ene naar de andere sofa. Soms duiken ze uiteindelijk op bij de daklozenopvang.”

Maar liefst de helft van de jonge Deense daklozen tussen 18 en 24 jaar zijn sofaslapers. Bij het totaal aantal daklozen gaat dit om ruim een derde. Jonge daklozen maken ook minder gebruik van daklozenopvang dan andere daklozen. Het gaat om ongeveer een kwart, tegenover 40% bij alle leeftijdsgroepen.

Als je jonge daklozen in kaart wil brengen, is het volgens Benjaminsen essentieel dat je een methode gebruikt die deze sofaslapers mee opneemt in de berekening. Denemarken doet dit door een brede groep aan sociale voorzieningen, zoals lokale bijstandsdiensten, jobcentra of centra voor geestelijke gezond-

heidszorg, te bevragen over hun cliënten. “Zij weten vaak of hun cliënten in een verborgen dakloosheidsituatie zitten.”

WAAROM DEZE STIJGING?

De cijfers over het stijgend aantal jonge Deense daklozen zorgen voor bezorgdheid. “Denemarken is een Scandinavische welvaartsstaat. We hebben het gevoel dat we een sterke sociale zekerheid hebben.”

Waarom dan deze dramatische stijging? Dakloosheid is het gevolg van een combinatie van individuele en structurele factoren. En op beide vlakken ziet Benjaminsen zorgwekkende evoluties.

“Steeds meer jongeren hebben psychische problemen. Dat kan te maken hebben met betere diagnoses maar de stijging is zodanig sterk, dat er meer aan de hand is. Er is ook een stijging van drugs- en alcoholproblemen bij jongeren, voornamelijk cannabis en cocaïne. Dit kan zorgen voor een zeer snelle marginalisering van kwetsbare jongeren.”

“ Sofaslapen is niet lang vol te houden.”

ONGUNSTIGE STRUCTURELE EVOLUTIES

Drie op vier dakloze jongeren kampt met een verslaving, een psychisch probleem of beide. “Deze problemen zijn een belangrijke individuele risicofactor bij daklozen, jong en oud.”

Hoewel hij deze stijgende individuele risicofactoren zorgwekkend vindt, is het voor Benjaminsen duidelijk dat structurele factoren aan de basis liggen van de toenemende jongerendakloosheid.

“Ongunstige evoluties in de samenleving treffen kwetsbare mensen het hardst. Er is bijvoorbeeld een groeiend tekort aan betaalbare huisvesting. Tien jaar geleden

was dit vooral een probleem in en rond Kopenhagen, maar nu verspreidt het zich naar middelgrote en sommige kleinere steden.”

“Er spelen complexe structurele mechanismen. Voor kwetsbare jonge mensen is het niet eenvoudig om huisvesting te vinden. Ook lokale welzijnsagentschappen vinden moeilijk een huis voor deze jongeren.”

LAGERE UITKERINGEN

Ruim tien jaar geleden werden in Denemarken de uitkeringen voor jongeren verlaagd. Het moest hen motiveren om te werken of te studeren. “Het probleem met deze lagere uitkeringen is dat het kwetsbare jongeren niet richting een opleiding of de arbeidsmarkt duwt. Het versnelt eerder hun marginalisering.”

Kan de stijging van het aantal dakloze jongeren ook toe te wijzen zijn aan een andere structurele factor: het toegenomen aantal migranten in Europa? “Daar heeft het weinig mee te maken. De meeste jonge daklozen zijn Denen of kinderen van de oudere generatie immigranten. Het gaat niet om nieuwe migranten.”

ZEER PRECIEZE INFORMATIE

Benjaminsen vroeg zich af wat de sociale achtergrond is van deze jonge daklozen. “We gaan er vaak van uit dat kwetsbare jongeren met sociale problemen ook van kwetsbare families komen. Maar is dat wel zo? Is er een link tussen hun familiale achtergrond en de manier waarop ze in dakloosheid verzeild geraakt?”

“Om hierop een antwoord te vinden, onderzocht ik gegevens van de administratie.” Denemarken bundelt alle registratiegegevens die afkomstig zijn van de verschillende overheidsagentschappen. Deze godmijn aan zeer precieze, geanonimiseerde informatie stelt de Deense overheid ter beschikking van wetenschappers.

“ Er is een tekort aan betaalbare huisvesting.”

Zo kwam Benjaminsen te weten dat van de 62.660 jongeren die in 2007 achttien jaar waren, 259 jongeren in de vijf daaropvolgende jaren gebruik maakten van de daklozenopvang. Dit zijn maar een deel van de daklozen. Sofaslapers zitten hier niet bij.

HETEROGENE ACHTERGROND

Over deze jonge daklozen zocht hij achtergrondinformatie op uit andere registers, zoals uit de geestelijke gezondheidszorg, verslavingszorg en jeugdhulp. “We zochten een brede reeks van variabelen om het profiel van deze jongvolwassenen in kaart te brengen.”

Daarnaast bekeek Benjaminsen dezelfde informatie over hun ouders. Kenden zij psychische problemen? Hebben zij verslavingsproblemen? Wat is hun onderwijsniveau? Hebben ze werk? Leefden de ouders samen of waren ze gescheiden toen de jongere klein was? Uiteindelijk beschikte hij over de volledige gegevens van 193 dakloze jongeren en hun ouders. “Het verbaasde ons niet om vast te stellen dat ouders van jonge cliënten van de daklozenopvang vaker dan bij de algemene bevolking laagopgeleid waren. Een derde is laagopgeleid, tegenover 11% in de algemene populatie. Maar we zagen ook dat de meerderheid van de ouders wel een diploma had.”

Ouders van dakloze jongeren bleken ook vaker dan gemiddeld werkloos te zijn of psychische of verslavingsproblemen te hebben. “Toch lagen deze cijfers niet

© Caritas

dramatisch hoog. Dakloze jongeren hebben een heterogenere achtergrond dan je spontaan zou denken.”

“ Wat is de sociale achtergrond van jonge daklozen?”

ZEER VERRASSEND

Vervolgens deelde Benjaminsen de groep jonge gebruikers van de daklozenopvang op naargelang het wel of niet opgegroeid zijn in een kwetsbaar gezin.

Wat blijkt? Iets minder dan de helft van de dakloze jongeren komt uit een sociaal kwetsbaar gezin. De ouders hebben vaak psychische of verslavingsproblemen. De meesten zijn werkloos. De jongeren werden tijdens hun kindertijd vaak opgevangen in een pleeggezin en stopten vroegtijdig met school.

De tweede groep van jonge gebruikers van daklozenopvang, ruim de helft, heeft een veel bredere sociale achtergrond. Hun ouders hebben doorgaans werk en kampen zelden met psychische of verslavingsproblemen.

Als jongvolwassene werden ze dakloos, ook al wees niets in hun familiale achtergrond erop dat ze zware sociale problemen zouden ontwikkelen. “Dit vonden we zeer verrassend,” zegt Benjaminsen.

PSYCHISCHE OF VERSLAVINGS-PROBLEMEN

De dakloze jongeren uit beide groepen worstelden in hun adolescentie met psychische of verslavingsproblemen. Deze problemen nemen toe naarmate ze ouder worden. Tegen dat ze 23 zijn worstelt bijna negen op tien met een van deze problemen.

Bij de jongeren uit een kwetsbaar gezin heeft de helft zowel psychische

problemen als verslavingsproblemen. Bij de andere jongeren heeft 37% een dubbele diagnose. Dit wijst er op dat complexiteit van de problemen groter is bij de eerste groep.

Drie op vier van de 18-jarige daklozen uit een kwetsbaar gezin behoort tot de zogenaamde ‘NEET’-groep. Dat wil zeggen dat ze studeren noch werken. Bij de groep dakloze jongeren met een andere sociale achtergrond is dit slechts 30%. Wanneer ze 23 zijn is dit verschil bijna volledig weggewerkt. Dan is 87% van de eerste groep en 70% van de tweede groep met school gestopt, zonder tot de arbeidsmarkt toe te treden.

EXTREME MARGINALISERING

“Individuele factoren spelen dus een grote rol,” concludeert Benjaminsen. “De sleutel is dat zeker psychische, maar ook verslavingsproblemen, niet enkel voorvallen bij risicojongeren. Ze duiken op bij jongeren van alle achtergronden. Deze jongeren lopen allemaal het risico op extreme marginalisering.”

“De les die we uit dit onderzoek moeten trekken is dat we ons hier bewust van moeten zijn. We mogen niet enkel aandacht hebben voor jongeren met een kwetsbare achtergrond, die vaak in contact zijn met de jeugdhulp. Zij maken slechts de helft uit van de jongeren die opduiken bij de daklozenopvang.”

“Wat karakteristiek is voor jonge daklozen is dat het voornamelijk jongeren zijn die een ernstig psychisch of verslavingsprobleem ontwikkelen tijdens hun pubertijd. Dit is een algemeen fenomeen, niet gebonden aan één land of enkel bij jongeren met een kwetsbare achtergrond.”

VROEG OPSPOREN

“Het is aan beleidsmakers om jongeren die het risico lopen dakloos te worden zo vroeg mogelijk op te sporen. Ze mogen

“ Kijk niet enkel naar de jeugdhulp.”

daarbij niet enkel kijken naar de jeugdhulp. Dat jongeren met psychische of verslavingsproblemen op hun achttiende in een moeilijke situatie terechtkomen, zou eigenlijk geen verrassing mogen zijn voor de samenleving.”

“Er moet een groter bewustzijn komen over dakloosheid bij medewerkers van de geestelijke gezondheidszorg en de verslavingszorg. Zijn zij er zich bewust van dat sommige van hun jonge cliënten dakloos zijn? Kennen ze de verschillende

soorten dakloosheid? Weten ze dat niet alle daklozen in het park of in de opvang slapen?”

RADERWERK

Hoe bestrijden we best dakloosheid bij jongeren? “De oplossing bestaat uit een raderwerk van op elkaar ingrijpende componenten. Om te beginnen moeten we erkennen dat er een wooncrisis is in de meeste landen. Die treft kwetsbare jongeren heel hard.” •

Deze tekst verscheen eerder op Sociaal.Net, webplatform voor sociale professional

© Caritas

“Ik ben vandaag een vriend verloren.”

KAAT HERMANS, STRAATHOEKWERKER IN GENT

Ik ben vandaag een vriend verloren.

Een trotse man.

Hij aanvaardt enkel wat hij echt nodig heeft. Voedselpakketten, om overeind te blijven. De witloof geeft hij weg, wat moet hij ermee doen zonder keuken? Hij is tegen voedselverspilling.

‘Zijn soort moet niet denken dat het hier een hotel is.’

Kleren aanvaardt hij ook want het wordt koud. Koffie en soep, om dezelfde reden.

Eén jaar is hij hier.

Eén jaar vol ziekte en pijn.

Ik heb hem een bed gebouwd in de oude bibliotheek. Enkele oude deuren met dekens van het Rode Kruis erop. Hij lag te rillen en te zweten van de griep. Maar dat is niets voor het ziekenhuis.

Sorry, mijnheer de spoedarts, gezien de vele ontstekingen in zijn lijf, vreesde ik dat het bloedvergiftiging was. In overleg met zijn behandelend geneesheer, nam ik

met hem de bus naar de spoed.

41 graden koorts.

Maar: “Zijn soort moet niet denken dat het hier een hotel is. Uitzieken, dat doe je thuis.”

Thuis.

Waar is dat nog?

Niet Bulgarije, niet waar hij vandaan komt.

Toen hij net toekwam, toonde hij me vol liefde foto’s en promofilmmpjes van zijn thuisstad.

Zoveel zelfs dat ik me afvroeg waarom hij ooit was weggegaan.

Nu zit zijn gsm tjokvol foto’s van de Korenmarkt en het Gravensteen.

Als dat geen integratie is.

Thuis.

De nachtopvang al zeker niet.

De plek waar zijn gsm gestolen werd terwijl hij onder de douche stond. Waar ze met vier op een kamer gelegd worden.

Veel Bulgaren, dus hij kan wat babbelen.

Maar het zijn allemaal snurkers.

‘De nachtopvang is de plek waar zijn gsm gestolen werd.’

Thuis.

Waarschijnlijk is dat nog het meest het park. Waar hij om 22.15 uur klaarstaat met zijn twee stukken karton. Omdat hij al 53 keer gebeld heeft naar het gratis nummer en ondertussen wel begrijpt dat de nachtopvang volgt. Waar we een slaapkamer bouwen, beschutting tegen de ijzige wind. Met tafels die zijn blijven staan na een groot feest.

Thuis.

Misschien is dat het wassalon. Waar hij slaapt als het echt te koud is. Waar hij samenligt met een koppel dat een matras met zich meesleurt. Onder het rustgevend gezoem van TL lampen. Op zijn twee stukken karton.

Eén jaar op straat, zonder dak, zonder taal.

Hij had Nederlands kunnen leren, toch? Op een jaar, komaan. Ik deel die frustratie. Ook met hem. Hij is oud. En dakloos. Er is geen huiswerkbegeleiding in de nachtopvang. Na een halve eeuw Bulgaars, 57 jaren enkel cyrillich, moet hij een andere taal leren. Een ander Schrift. Het lukt hem niet. Probeer eens het азбука te leren van A tot Z als je al hopeloos struikelt bij de G. Die jou steevast laat klinken als een verkouden Fransman.

Eerst reed hij nog rond op een fiets. Met zijn fietszakken vol hebben en houden. Tot de politie zijn fiets in beslag nam. Hij stond voor me met zijn fietszakken in zijn handen. Ik regelde een locker, die hij sindsdien zijn kleerkast noemt.

Op een zomernacht werd hij tegengehouden. Hij had geen lichten. Toen hij me dat vertelde, werd ik kwaad op mezelf. Ik had daarvoor kunnen zorgen. Hij ook natuurlijk.

Omdat hij niet van hier is en de politie niets onmiddellijk kon innen, werd zijn fiets in beslag genomen. Nu stapelen de boetes van de Lijn zich op.

Toch één voordeel aan geen adres te hebben.

Eigenlijk heeft hij dat wel. Maar niet het juiste. Enkel een adres in Bulgarije. Dat in het cyrillich op zijn identiteitskaart staat. Zijn kaart waar hij zo trots op is. Maar die bijna volkomen waardeloos is.

'De vicieuze cirkel van miserie draait vierkant.'

De bank wilt geen rekening voor hem openen. Zijn kaart heeft geen chip en is dus onleesbaar. Zonder adres, geen rekening. Zonder rekening, geen huis. Zonder huis, geen werk. Zonder werk, geen adres.

De vicieuze cirkel van miserie. En maar vierkant draaien.

Hij is illegaal. In ons Europa, met onze open grenzen. In zijn eigen grootland. En ik weet dat er vanalles speelt, ik weet dat we niet alles kunnen. Maar verdomme toch, we kunnen meer! We zouden toch meer moeten kunnen?

Enkele maanden geleden lachten we nog dat hij toerist was. We deden samen aan sightseeing. Hij met zijn trolley, ik met mijn altijd-veel-te-zware-Mary-Poppins rugzak. Die hij af en toe voor me droeg. Enkele maanden geleden lachten we nog.

Nu zit hij voor me en hij weent. De trotse, oude man. Warme tranen rollen over zijn wangen. Hij vergeet ze zelfs weg te vegen.

Zijn ogen staan hard, veel harder dan normaal. Voor zichzelf en de anderen. Het voelt aan alsof ik gedumt word. Hij bedankt me voor alles wat ik voor hem betekend heb.

En ik weet dat het veel is, hij deed hetzelfde voor mij. Gewoon anders.

Hij moet verder, zegt hij. Het draait op niets uit.

Hij gaat naar Duitsland. Of terug naar Bulgarije.

Hij wijst naar zichzelf, zegt “Un an” en laat zijn schouders zakken. “Sudba.”

Ik open Google Translate op mijn smartphone om hem te begrijpen. “Lot” verschijnt er op mijn scherm.

Ik frons. “On peut changer ça.”

Hij glimlacht even waterig als zijn ogen.

Ik zoek het Bulgaarse woord voor “opgever” en duw het scherm onder zijn neus.

Hij neemt mijn hand vast en knijpt erin.

Glimlacht nogmaals, zoals je lacht naar een kind dat nog niet vaak genoeg het deksel op de neus gekregen heeft.

“Toi, boets”

Google Translate vertelt me dat hij me een strijder vindt.

‘Zonder adres, geen rekening. Zonder rekening, geen huis. Zonder huis, geen werk. Zonder werk, geen adres.’

Of het lot nu opgeven of strijden is, deze man is moegestreden.

Hij knijpt nogmaals in mijn hand en begint te trillen.

Ik wil hem in mijn armen nemen.

Het enige wat me tegenhoudt zijn de tafel, de pint en het glas spuitwater die tussen ons instaan.

“Fini, Kaat.”

Zijn lip trilt terwijl hij het zegt. Woest duwt hij de tranen uit zijn ogen.

“Fini.”

Ik ben vandaag een vriend verloren.

Niet aan kanker of een hartaanval.

Maar aan De Maatschappij.

En dat is niets voor een ziekenhuis. •

Deze column verscheen eerder al op Sociaal. Net, webplatform voor sociale professionals.

© Caritas

“Drempels voor jongeren in dak- en thuisloosheid.”

PAULA MAYOCK, SARAH PARKER EN THIJS SMEYERS

JONGEREN DIE IN EEN SITUATIE VAN DAK- EN THUISLOOSHEID LEVEN, HEBBEN HET MOEILIK OM AANSLUITING TE VINDEN IN DE HUIZENMARKT EN IN DE HULPVERLENING. DAT IS EÉN VAN DE CONCLUSIES VAN PAULA MAYOCK EN SARAH PARKER IN HET KADER VAN EEN UITGEBREID ONDERZOEK IN IERLAND. VOOR DIT ONDERZOEK INTERVIEWDEN ZE 40 JONGEREN TUSSEN 14 EN 24 JAAR IN DUBLIN EN CORK. IN DEZE BIJDRAGE HERTALEN WE HUN ONDERZOEK EN CONCLUSIES NAAR ONZE, LOKALE, CONTEXT.

GEEN TOEGANG TOT DE HUIZEN-MARKT

Hoe hard ze ook hun best doen, voor veel jongeren in een situatie van dak- of thuisloosheid blijft de huizenmarkt op slot. Het gebrek aan betaalbare en kwaliteitsvolle huisvesting werd regelmatig aangehaald door jongeren als de belangrijkste drempel uit de dak- en thuisloosheid. Alison, 21 jaar, beschrijft dit zo: *“Ik heb een job, ik volg les, ik ben aan het afkicken,... Het enige wat ik nodig heb is een thuis, al waar ik nog op wacht is een plaats”*.

De meeste jongeren in het onderzoek van Mayock en Parker zochten actief op de private huurmarkt in Ierland. Ondanks hun pogingen, botsten ze telkens weer op diverse problemen. De onbetaalbaarheid van de woningen werd gecombineerd met lage standaarden van betaalbare woningen, onhoudbare vaste kosten of discriminatie door verhuurders tegen jongeren met een huursubsidie of een huurwaarborg via de overheid.

“De meeste huiseigenaars willen geen huurwaarborg via de overheid. Je komt daar dan aan en je zegt zo van ‘Oke, ik neem hem’ en dan zegt hij ‘Oké, de waarborg dan?’ En dan wij terug ‘Ik betaal met een huurwaarborg via de overheid’ en dan zeggen zij zo van ‘Oh, maar die nemen we niet aan, zo werken wij niet’” (Warren, 26).

Ook in België hebben jongeren het moeilijk om toegang te vinden tot de huizenmarkt. Uit het jaarlijks FEANTSA-rapport blijkt dat jongeren niet over voldoende middelen beschikken om kwaliteitsvolle woningen te huren. Tegelijk leren ervaringen van op het terrein dat ook bij ons huiseigenaars huurwaarborgregelingen via het OCMW of borgstellingen weigeren.

ONSOCIALE SOCIALE VERHUUR

De sociale huurmarkt blijkt voor deze

jongeren slechts zelden een echte oplossing. Lange wachtrijen belemmeren snelle toegang tot huisvesting. Voor wie geen andere opties heeft, blijft dan alleen dakloosheid over. *“Het is bitterzoet. Je hebt recht op een sociale woning én op een premie in afwachting. Op de woning wacht je dan vier jaar, op de premie een jaar. Waar sta je dan?”* (Sarah, 25).

Het gebrek aan voldoende sociale woningen en een eenvoudige toegang voor kwetsbare jongeren tot die woningen, leidt ertoe dat jongeren gedurende lange tijd opgevangen worden in noodopvang. Daardoor neemt hun kwetsbaarheid voor langdurige dakloosheid toe. Anderen blijven dan weer langer dan voorzien in tijdelijke opvang. Ze willen niet terug naar af, maar zolang er geen alternatief is, blijft die dreiging bestaan. Dat maakt hen kwetsbaar voor psychische problemen. *“Die kortetermijn-opvang is goed om mensen op weg te zetten,”* vertelt Maria (26). *Maar op dit moment gebeurt dat niet, hier vertrekt niemand. Het is precies om je even ergens anders te zetten en daarna ga je terug naar de nachtopvang, ga je terug achteruit. Je voelt dus continu alsof dit allemaal eigenlijk niet telt. Waarom dan moeite doen?”*

ALLEEN IN HET DONKER

Jongeren hebben zelf geen ervaring met het huren van een woning. Vooral de contacten met huiseigenaars of verhuurkantoren vormen voor hen een struikelblok. Maar het ontbreekt hen ook aan de kennis om te gaan huren of contact op te nemen, zo zeggen ze zelf.

“Om eerlijk te zijn, ik heb niet het gevoel dat de daklozenorganisatie waar ik terecht kwam me echt op weg gezet heeft. Ik wist niet naar waar ik moest gaan of wat te doen om de zaken vooruit te laten gaan. Er was niet echt een plan, had ik het gevoel. Ja, soms voelde ik me wel helemaal alleen in het donker. Prettig was het niet.” (Sophie, 22).

Meerdere jongeren bevestigen dit gevoel. Vooral bij het verlaten van een voorziening op 18 jaar, weten jongeren niet altijd wat de volgende stappen zijn die ze moeten nemen.

IK BEN HET MOE

Opvallend is ook dat jongeren in bepaalde gevallen een ongelijkheid in de hulprelatie aangeven. Een ongelijke machtsrelatie tussen de jongere en één of meerdere hulpverleners leidt dan vaak tot een negatieve perceptie van de hulpverlening in het algemeen.

Dit aanvoelen komt het vaakst terug wanneer jongeren in contact komen met nood- of nachtopvang die gericht is op volwassenen. Jongeren voelen zich dan aan de kant gezet, gemarginaliseerd of zelfs genegeerd door de aanwezige hulpverleners.

Ze voelen zich ook niet altijd begrepen of gehoord in hun hulpvraag. Zo is er de getuigenis van Michael (25) die net was afgekickt van drugs. *“Ze wilden me opnieuw in een opvanghuis plaatsen, met druggebruikers. Dat wilde ik niet, ik was er net vanaf. ‘Dat is alles wat we hebben’, was het antwoord.”*

WEG VAN HULPVERLENERS

Het gebrek aan eigen controle of de negatieve ervaringen, leidt in veel gevallen tot een zekere gelatenheid bij de jongeren. Daardoor raken zij gedesillusioneerd in de hulpverlening en nemen ze er ook steeds verdere afstand van.

Op een bepaald moment hakken zij de banden met hulpverlening door. Ze zoeken zelf naar oplossingen voor hun huisvestingsprobleem en verdwijnen van de radar. Vaak komen deze jongeren terecht op de sofa van een vriend of kennis. *“Ik ben al enkele keren verhuisd sindsdien. Nu slaap ik bij m'n maat thuis, op de zetel. Daarna zien we wel weer”,* vertelt Alan (19).

Een ander alternatief zijn woningen die niet op de verhuurmarkt thuis horen. *“Er stond schimmel op de muren en het was er gewoon echt erg. Maar ik was op het niveau dat ik tegen mezelf zei, oké, je hebt geen andere keuze, dit is het nu”,* vertelt de 21-jarige Abigail. Maria, 26, verwoordt het zo: *“Bedelaars kunnen geen keuzes maken, zo voel ik me nu. Ik ga gewoon alles moeten nemen wat ik kan krijgen, zo simpel is het”.*

EENS WEG, MOEILIJK TERUG

Zodra deze jongeren de keuze gemaakt hebben de hulpverlening te verlaten, blijkt het moeilijk te zijn om een stap terug te zetten – hoe precair hun situatie ook is. Sommigen leggen de oorzaak daarvan bij de hulpverleners, zoals Alan (19): *“Niemand bleef met me in contact nadien, waarom zou ik naar hen terug gaan?”*

Ook Phoebe (25) houdt geen goed gevoel over aan de hulpverlening en weigert terug te gaan. *“Ik ga niet terug naar hen, ze hebben me nog nooit geholpen. Dus waarom zouden ze dat nu wel gaan doen?”*

HOE VERDER?

De betaalbaarheid en beschikbaarheid van woningen blijkt een belangrijke oorzaak van dak- en thuisloosheid bij jongeren, zo blijkt uit de studie. Die structurele drempels in toegang tot een woning worden vaak versterkt door de complexe noden van kwetsbare jongeren. Ook een gebrek aan sociale en financiële mogelijkheden en negatieve ervaringen

met volwassenenopvang leiden tot dakloosheid.

Het gebrek aan geschikte woonvormen zorgt ervoor dat kwetsbare jongeren alternatieve wegen gaan zoeken, waarbij tijdelijk sofa-slapen of een niet-adequate woning tussenoplossingen zijn. Die onstabiele woonvormen zijn echter schadelijk voor deze jongeren, die zo niet de hulp krijgen waar ze nood aan hebben of moeilijker opnieuw aansluiting vinden bij welzijnsorganisaties.

(H)ERKENNEN VAN PROBLEMEN

We doen daarom een oproep om, ook op lokaal niveau, te zoeken naar mechanismen waarbij we jongeren die uit de reguliere hulpverlening vallen, toch terug kunnen opvangen. Het gebruik van ETHOS-light in de sociale hulpverlening is daar een belangrijk deel van. Situaties (h)erkennen zorgt er voor dat er werkelijk mee aan de slag gegaan wordt en dat jongeren opnieuw de steun krijgen die ze nodig hebben. Ook wie onder de radar blijft, heeft immers recht op of hulpverlening. •

DE CENTRA VOOR ALGEMEEN WELZIJNSWERK (CAW) ZIJN PARTNER IN HET REALISEREN VAN DE FEANTSA-DOELSTELLINGEN WAARBINNEN BESTRIJDING DAK EN THUISLOOSHEID CENTRAAL STAAT.

DAARBINNEN IS DE STRIJD TEGEN ONDERBESCHERMING PRIORITAIR, ZODAT MENSEN TOEGANG KRIJGEN TOT DATGENE WAAR ZE RECHT OP HEBBEN. RECHT OP BETAALBAAR, GEZOND EN DUURZAAM WONEN, ONGEACHT JE AFKOMST, LEEFTIJD, SOCIALE STATUS, STAAT CENTRAAL. DE CAW'S GAAN SAMEN MET ANDERE PARTNERS VOOR DEZE AANPAK VAN ONDERBESCHERMING.

CAW'S VRAGEN INTEGRALE EN INTERSECTORALE AANPAK VAN DAK- EN THUISLOOSHEID.

“Een dak alleen is niet genoeg.”

LIEVE POLFLIET, CAW LEUVEN EN VOORZITTER SECTORALE WERKGROEP THUISLOOSHEID EN WONEN.

EEN GEDIFFERENTIEERD AANBOD

Het voorkomen van dakloosheid en de herhuisvesting van dakloze mensen vereist inzicht in de wegen en de processen die daar toe leiden en daarnaast een brede kennis van de betekenis van dakloosheid. CAW's zijn hier bijzonder goed geplaatst omwille van hun laagdrempelige aanbod naar deze erg kwetsbare doelgroep. Ook de samenwerking tussen welzijn en zorg is hierbij essentieel.

Aanpak van dak- en thuisloosheid vraagt ook het versterken van het continuüm van het huidige hulpverleningsaanbod binnen de CAW's. Enkel een gedifferentieerd aanbod binnen een lokaal/regionaal/intersectoraal kader komt tegemoet aan de zorg op maat voor de doelgroep.

Met het CAW ijveren wij dan ook voor het realiseren van woongerichte oplossingen. Cruciaal hiervoor is het kunnen uitbouwen van een sterk partnership met overheden en huisvestingsactoren binnen de sociale en private huisvestingsmarkt.

De diversiteit van 'doelgroep' en 'zorg op maat' vraagt ook een diversiteit aan woonvormen en aan begeleidingsaanbod.

Dit gedifferentieerd aanbod houdt in: straathoekwerk, inloopcentra, laagdrempelig onthaal, begeleiding met opvang, ambulante (woon)begeleiding, Housing First, preventieve woonbegeleiding, BZW voor jongvolwassenen, crisisbegeleiding en zorgwonen.

WE ZIJN BRUGGENBOUWERS

We kunnen het niet voldoende herhalen: bestrijding van dak- en thuisloosheid vraagt een aanpak over alle levensdomein heen, steeds vertrekkende vanuit het leefwereldperspectief van de persoon/het gezin.

Als CAW zetten wij dan ook in op het leggen van duurzame verbindingen tussen de persoon, het gezin en relevante actoren.

Als CAW zetten wij in op beleidssignalering met en namens de 'doelgroep'.

TRAJECTEN OP MAAT

Het CAW biedt 'zorg op maat', werkt flexibel en mobiel en gaat steeds op zoek naar 'werkvormen' die leiden tot 'verbinding'.

Waar nodig, bieden wij een voortraject van mobiele ondersteuning aan, dat zorgt voor het leggen van de eerste verbindingen met zichzelf, anderen en binnen de samenleving. Kortom, wij zijn 'compagnon de route'.

We bieden 'naadloze trajecten' op maat, om 'breuklijnen' te voorkomen in de hulpverlening. Niemand mag immers een instelling verlaten of uit zijn woning worden gezet als er geen duurzame woonoplossing en minstens een degelijk begeleidingsaanbod is. Dat geldt in het bijzonder voor jongvolwassenen die zeer kwetsbaar zijn.

We vertrekken in onze hulpverlening steeds vanuit een integrale basishouding, waardoor alle levensdomeinen minstens steeds in het achterhoofd aanwezig zijn, bespreekbaar gesteld worden op het ritme van de cliënt.

Wij werken vraaggestuurd, met datgene dat de cliënt zelf aanbrengt. Vertrekken vanuit deze financiële, administratieve en praktische items maakt het mogelijk om op korte termijn te werken aan de aan-

pak van onderbescherming, om concrete 'resultaten' te boeken, wat fundamenteel is voor het opbouwen van een vertrouwensrelatie.

Op vraag van cliënten nemen we de rol van 'steunfiguur' en 'brugfiguur' op binnen hun intersectoraal traject op maat.

WAT IS NOG NODIG

We wensen nog meer de kaart van preventie te kunnen trekken. Dak- en thuisloosheid aanpakken is één ding, maar voorkomen dat mensen dakloos worden is minstens even belangrijk. Dit vraagt een gezamenlijke aanpak van de problematiek en de wil om hierin te volharden.

Sectoroverschrijdende samenwerking is hierbij erg belangrijk. Ook moeten bestaande netwerken van sociaal werk ondersteund en gefaciliteerd worden.

Beleidsignalering en dialoog met de overheden moet verder worden uitgebouwd en versterkt, zowel lokaal, bovenlokaal, als op Vlaams en federaal niveau.

WE VRAGEN AAN DE VERSCHILLENDE OVERHEDEN

Faciliteer, versterk, coördineer een regionale en (boven) lokale strategie waarin wonen, welzijn, gezondheid en samenlevingsopbouw kernpartners zijn.

Schrijf binnen het Lokaal Sociaal Beleid duurzaam wonen in als belangrijke beleidsprioriteit voor de komende legislatuur en voorzie financiële middelen om bovengenoemde acties waar te maken. •

De leden van de sectorale werkgroep Thuisloosheid en Wonen schreven samen 5 verhalen die 'taal' geven aan het dagdagelijkse werk. Je vindt ze op www.caw.be/thuisloosheid.

© Caritas

“Stoppen met hokjesdenken.”

JASMINKA POPPE & TANNE SOMERS

SOCIAAL HUIS MECHELEN KIEST RESOLUUT VOOR EEN DYNAMIEK VAN SAMENWERKING OM DAK- EN THUISLOOSHEID TEGEN TE GAAN. DOOR CONTINUÏTEIT ALS BASISVOORWAARDE TE STELLEN, HOOPT DE ORGANISATIE EEN ANTWOORD TE BIEDEN OP HET BEPERKTE AANBOD-DENKEN VAN DE HUIDIGE SOCIALE SECTOR. “WIJ GELOVEN IN EEN SYSTEEM WAARBIJ DE BASISNODEN AFGEDEKT WORDEN, ZODAT WE SAMEN MET DE CLIËNT OP ZOEK KUNNEN GAAN NAAR EEN INHOUDELIJKE OPLOSSING”, KLINKT HET.

“Aanbodcreatie is onvoldoende om een antwoord te bieden op dak- en thuisloosheid”, vertelt Mathias Vaes, hoofd van de sociale dienst. Hij benadrukt het belang van generalistische hulpverlening en de individuele hulpverleningsrelatie. “De laatste jaren is onze houding heel erg veranderd”, aldus Mathias. “In Vlaanderen werken hulpverleners vaak met een rondetafelgesprek. Maar eens je iedereen rond een tafel hebt, is er een halfjaar gepasseerd (*lacht*). Dat is moeilijk, en daarom proberen we generalistisch te werken. Concreet wil dat zeggen dat we onze houding aanpassen én dat we bijkomende instrumenten nodig hebben. De praktische organisatie van aanmeldingssystemen is hier een goed voorbeeld van.”

OVER DE BARRIÈRES HEEN

Dankzij het nieuwe systeem slagen de hulpverleners er in hun cliënten op een snelle en efficiënte manier verder te helpen. “Vroeger moesten we mensen doorverwijzen naar het crisisinterventiecentrum, waar ze pas rond 4 à 5 uur in de namiddag te horen kregen of ze konden blijven. Dat is stresserend, zowel voor ons als voor de cliënten”, en ook voor de collega’s van het crisisinterventiecentrum was dit zeker niet fijn, gaat Mathias verder. “Nu kunnen we meteen in ons aanmeldingssysteem zien of er plaats is in de opvang. Daarnaast hebben we psychologen van het CGG ingekocht. Als cliënten een goed gesprek nodig hebben, weten wij dat ze meteen ergens terecht kunnen. Vroeger konden we hen alleen doorverwijzen. ‘Hier is een folder van het CGG. Ga maar naar de andere kant van Mechelen’. Dat werkt zo niet.”

“We gingen er dan van uit dat de persoon in kwestie verder geholpen werd, terwijl dat vaak niet het geval was”, vertelt maatschappelijk werkster Anneleen. “Bovendien was er in het verleden een duidelijke scheiding van taken. De ene organisatie stond in voor de financiële hulp, terwijl de andere een

opvangtraject uitstippelde. De maatschappelijk werker kon enkel wachten en was niet op de hoogte van welke criteria er werden toegepast. Nu kiezen hulpverleners zelf of ze een cliënt aanmelden of niet, waardoor ze de situatie blijven opvolgen en meer overzicht behouden. En zo plaatsen we de individuele hulpverleningsrelatie centraal. Het is geen abstract platform dat beslist over de cliënt, maar een maatschappelijk werker die hij of zij wel degelijk kent.”

“Klopt”, bevestigt Mathias. “En op die manier is er een initiatief ontstaan dat over de barrières heen kijkt. Meerdere voorzieningen werken samen, waarbij samenwerking verder gaat dan ‘iedereen doet samen zijn eigen ding’. De autonomie van de organisaties komt op de tweede plaats te staan.”

ZOEKTOCHT NAAR STRUCTURELE OPLOSSINGEN

Naast een maandelijks verblijf in de acute opvang, kunnen cliënten ook terecht in de winteropvang. “De acute opvang is goed, maar zit soms vol. Bovendien is dertig dagen onvoldoende voor sommigen, bijvoorbeeld wanneer zij kampen met zaken als chronische psychose of heel terughoudend zijn. Daarom zijn we vorig jaar gestart met de winteropvang. Van 1 december tot 28 februari voorzien we 15 extra bedden. We vinden bed, bad, brood belangrijk, maar zetten ook in op de zoektocht naar structurele oplossingen. Het is niet onze visie om te zeggen: ‘Ze komen binnen en vol is vol’. Dat heeft geen zin. Zowel bij de acute als de winteropvang proberen we samen op zoek te gaan naar een oplossing, waarbij we verschillende mogelijkheden exploreren. Kan de cliënt nog terecht bij een netwerk? Wilt hij of zij een eigen woning? Of zijn er andere organisaties die een oplossing bieden? Zo proberen we intensieve begeleiding te voorzien.”

HOUSING FIRST

Hoewel ze geen zuivere Housing First-mentaliteit hanteren, vinden Mathias

en Anneleen dat er pas naar een oplossing gezocht kan worden als bepaalde basisnoden vervuld zijn. “Voortdurend bezig zijn met waar je ‘s avonds zal slapen, is een beestige bron van stress”, verduidelijkt Mathias. “Wij geloven in een systeem waarbij de basic noden afgedekt worden, zodat je samen met de cliënt op zoek kan gaan naar een inhoudelijke oplossing. Er wordt te vaak gedacht dat het probleem opgelost is wanneer iemand opvang gevonden heeft, maar dat is niet zo. Daarom zetten we in op het uitbouwen van een individueel traject.”

“Vroeger was ik vaak uren bezig met de vraag: ‘Waar gaat mijn cliënt slapen?’. Als maatschappelijk werker word je daar moedeloos van”, vult Anneleen aan. “En ook de cliënt ziet het na een tijd niet meer zitten. Het is verschrikkelijk om voortdurend te horen dat er nergens plaats is. Dan is het onmogelijk om naar de toekomst te kijken. Als iemand nog niet eens weet waar hij of zij die avond naartoe moet, waarom zou hij of zij dan voorspellingen doen op lange termijn? Een slaapplek geeft rust. De cliënt heeft een bed, dus daar moet hij of zij zich al geen zorgen meer over maken. Het is geen kwestie meer van zo snel mogelijk een overnachting te vinden.

En dat creëert meteen een heel ander verhaal. Je kan gewoon zeggen: ‘Geen stress, de opvang is er. Hoe gaan we het verder aanpakken?’. Al lost een verblijf niet alles op. Als een cliënt tien dagen in de opvang verbleven heeft en er niets veranderd is, is er veel kostbare tijd verloren gegaan. We willen dat vermijden door in te zetten op het individuele begeleidingstraject.”

DE ROL VAN EEN OCMW

Op de vraag of een OCMW zich voornamelijk bezig houdt met de administratie, geeft Mathias een vastberaden antwoord. “De rol van het OCMW wordt vaak gereduceerd tot ‘het nakijken van de papieren en administratie’. Waarom zouden wij

die boeman willen zijn? Wanneer wij jongeren doorverwijzen naar Kaizen is het logisch dat zij het begeleidingsaspect op zich nemen. Wij betalen hun leefloon, huur en 350 euro per maand aan begeleidingskosten. Bovendien willen we de vertrouwensband respecteren, zeker bij jongeren. Dat wil niet zeggen dat we denken: ‘De cliënt is daar, we houden er nu onze handen van af’. Maar wanneer een begeleiding loopt, willen we daar niet zomaar op inbreken. Daarom wordt onze rol vaak herleid tot het nakijken van de administratie, maar dat is *dikke zever*. Wij willen ook instaan voor de opvolging. We zijn heel erg betrokken en willen dat duidelijk laten merken. Zo moesten alle jeugdzorgverlaters vroeger via de voordeur langskomen bij het OCMW, wat heel intimiderend is. Nu hebben we twee vaste maatschappelijk werkers die infoavonden geven in verschillende leefgroepen. Zo creëren we een brug; de jongeren weten waar ze aan toe zijn en bij wie ze zullen terecht komen. Ze gaan niet meer naar ‘het OCMW’, maar naar één van die twee maatschappelijk werkers. Dat verlaagt de drempel.”

UITDAGINGEN

Volgens Mathias zijn er twee grote uitdagingen op vlak van dak- en thuisloosheid: moeilijke transities en de preventie van uithuiszettingen. “Veel organisaties zijn gericht op de gang van zaken binnen hun eigen voorziening. Maar wanneer iemand de psychiatrie bijvoorbeeld verlaat, kan hij of zij nergens meer terecht. Terwijl het net die transitie is waarbij mensen hulp nodig hebben. Een persoon wordt niet plots dakloos, hij loopt verloren in een transitie van systemen: van minderjarig naar meerderjarig, gevangenis naar vrijheid, psychiatrie naar samenleving, enzovoort.”

“Daarnaast moeten we inzetten op de preventie van uithuiszettingen. Als de maatschappelijk werkers van ons team huurbegleiding een verwittiging van uithuiszetting krijgen, gaan ze meteen over tot *stalking modus (lucht)*. Ze proberen

met al hun macht contact op te nemen met de persoon die dreigt zijn of haar woning te verliezen. In 10 à 20 % van de gevallen kunnen ze de situatie nog terugdraaien. Los daarvan organiseren we de infoavonden 'Verhuren zonder zorgen' om verhuurders te informeren. We proberen preventief in te spelen op kwetsbare situaties voordat het misloopt. Is het vijf voor twaalf? Aarzel dan niet en schakel ons in. Dan kunnen we de huurders intensief begeleiden en hoeft de verhuurder niet naar de rechtbank te stappen. Want niemand vindt het fijn om mensen op straat te zetten."

Anneleen werkt bij het informatie- en doorverwijzingsteam en merkt dat deze aanpak écht werkt. "Vanuit ons team huurbegeleiding wordt er zelden beroep gedaan op de opvang", vertelt ze. "Dat wil zeggen dat we tot oplossingen komen. Verhuurders tonen vaak alle bereidheid om mee te werken. Ook zij willen vaak gerechtelijke stappen vermijden en kiezen daarom mee voor onze bemiddeling."

GENERALISTISCHE HULPVERLENING

De huidige sociale sector denkt te veel in hokjes en moet inzetten op een generalistische hulpverlening die niet gereduceerd wordt tot een basishouding, zegt Mathias. "Pas op, wij zijn niet tegen specialisten, hé. Voor sommige materies zijn die echt wel nodig. Alleen is de slinger soms toch wel serieus doorgeslagen. Na een tijd kruipt een systeem in uw kleren, en dat is niet per se een kwestie van individuele verschillen. Je schikt je naar de gang van zaken. Soms is het nodig om te zeggen: 'Ik geef dit aan mijn collega en krijg het terug'. Maar in de huidige sociale sector steken we iedereen in kotjes, en we doen alsof dat werkt, ook al werkt het helemaal niet. Wij erkennen dat en willen het tegenovergestelde doen. Dat is niet altijd gemakkelijk, maar gelukkig hebben we veel energie (*lacht*). Hulpverleningsorganisaties zien vaak maar twee problemen: te weinig geld en te weinig personeel. En dat klopt, maar het gaat

ook over hoe je de zaken organiseert." "Het is handig wanneer bepaalde personen een zekere expertise bezitten", vertelt Anneleen. "Ik heb bijvoorbeeld ervaring in de sector van dak- en thuisloosheid, waardoor collega's vaak bij mij komen aankloppen als ze vrezen dat een cliënt dakloos zal worden. Door hen tips en informatie te geven, proberen we preventief te werken. De ene weet meer over een bepaalde thematiek dan de andere, en zo zijn er steeds mensen waarbij je terecht kan voor coaching. Maar dat wil niet zeggen dat ik de hele hulpverlening ga overnemen wanneer iemand naar mij komt met een cliënt die dakloos is. Dan ben je die generalistische houding alweer kwijt."

CONTINUÏTEIT

"Organisaties moeten inzetten op continuïteit en samenwerking naar de toekomst toe", besluit Mathias. "Wij hebben geen echte taakafbakening. We zetten in op het inbouwen van continuïteit en bekijken dan pas met de cliënt hoe het verder moet. En we proberen diezelfde denkwijze steeds vaker te hanteren. Het is belangrijk om te beseffen dat organisaties niet samenwerken: mensen werken samen. En als voorziening moet je er zelf voor zorgen dat die samenwerking slaagt."

"We hebben een paar jaar geleden samen met Cachet en Jeugdzorg Emmaüs een structureel samenwerkingsverband gestart voor jeugdzorgverlaters. Dat werkt heel goed, maar dit 'project' heeft zelfs geen naam. Waarom zouden we het een naam geven? Want het is geen project, het is een manier van samenwerken. Samenwerken gaat niet om projectmatige actieplannen en een hoop indicatoren, het gaat om houding en visie, niets meer of minder. En dat is de clou: hoe je de samenwerking als organisatie verwezenlijkt, bepaal je helemaal zelf. In de huidige sociale sector gaat het nog te vaak over 'wie doet wat'. Soms is dat nodig, maar zeker niet altijd." •

“Referentieadres als instrument van hulpverlening.”

JORIS DELEENHEER
STAFMEDEWERKER WONEN VVSG

Dak- en thuisloosheid is een ruim begrip. Er bestaat op het terrein een grote diversiteit aan woonsituaties die sommigen als thuisloosheid zullen aanzien en anderen dan weer niet. Zeker is dat dak- en thuisloosheid een manifeste vorm van armoede en sociale uitsluiting inhoudt en dat het een schending is van een hele reeks grondrechten. Lokale besturen trachten op veel verschillende manieren hieraan te werken: ze voorzien doorgangswoningen, verschaffen financiële steun, huurwaarborgen In dit artikel hebben we het over het referentieadres voor daklozen en de moeilijkheden op het terrein.

Het referentieadres, één van de instrumenten van het beleid ter bestrijding van dak- en thuisloosheid, zit op het snijvlak van verschillende beleidsdomeinen, namelijk bestuur (inschrijving bevolkingsregister) en wonen en welzijn. In de praktijk levert dit soms discussies en problemen op. Dit blijkt uit het dossier over referentieadressen van het netwerk tegen armoede (2017) en uit de rechtspraakstudie van het steunpunt voor armoedebestrijding (2018).

HET NUT VAN EEN REFERENTIEADRES

Een dakloze kan in een situatie komen dat hij niet langer een domicilieadres heeft. Zonder domicilie dreigt hij in een administratief en juridisch niemandsland te belanden. Dit kan leiden tot heel wat problemen. Zo lopen daklozen het risico heel wat sociale en burgerrechten niet te kunnen uitoefenen bij gebrek aan het

beschikken over een adres, zoals :

- Inschrijving noch toewijzing sociale woning
- Identiteitskaart kunnen aanvragen
- Zoektocht naar werk is moeilijk zonder adres
- (dreigend) verlies uitkeringen en sociale verzekeraarbaarheid
- ...

De wetgever heeft daar een oplossing trachten aan te bieden door de invoering van het referentieadres voor daklozen. Een referentieadres is een zuiver “administratief” adres. Het is eigenlijk een juridische fictie die het mogelijk moet maken personen die geen hoofdverblijf hebben, toch administratief te verankeren. Hiermee wil de wetgever de toestand van de daklozen verbeteren om hun sociale rechten te kunnen vrijwaren en een betere integratie in de maatschappij van die daklozen mogelijk maken.

REFERENTIEADRES BIJ HET OCMW

Sinds maart 1997 kunnen daklozen een referentieadres krijgen op het adres van het OCMW. Het koninklijk Besluit van 16 juli 1992 betreffende de bevolkingsregisters en het vreemdelingenregister (B.S. 15 augustus 1992) en enkele omzendbrieven geven meer duiding aan de regelgeving.

Om in aanmerking te komen een referentieadres bij een OCMW moet hij of zij:

1. dakloos zijn,
2. een gebrek aan voldoende middelen hebben voor een woning,

3. niet ingeschreven zijn in de bevolkingsregisters en
4. een vraag stellen voor ondersteuning aan het OCMW.

Minstens éénmaal per drie maand moet de persoon die een referentieadres bij het OCMW heeft, zich daar aanmelden. De effectieve inschrijving in en schrapping uit het bevolkingsregister blijft wel een bevoegdheid van de gemeente.

We bekijken een aantal elementen die de toepassing van de regelgeving complex maken.

DE DAKLOZE HEEFT GEEN VERBLIJF-PLAATS EN ONVOLDENDE MIDDELEN.

Misschien wel het voornaamste knelpunt betreft de afbakening van wie recht heeft op een referentieadres. Ook uit de rechtspraakstudie van het steunpunt armoedebestrijding bleek dat het vaststellen van de dakloosheid een groot twistpunt is. Wanneer is iemand dakloos en heeft die recht op een referentieadres?

De wet van 19 juli 1991 spreekt over mensen die geen verblijfplaats hebben en over onvoldoende middelen bestaansmiddelen beschikken. In de omzendbrieven wordt dit vertaald naar daklozen.

In de parlementaire documenten tijdens de bespreking van het Urgentieprogramma voor een meer solidaire samenleving vinden we deze definitie van 'dakloze' terug: "Een dakloze is iemand die niet over een eigen woongelegenheid beschikt, die niet de middelen heeft om daar op eigen kracht voor te zorgen en daardoor geen verblijfplaats heeft of tijdelijk in een tehuis verblijft in afwachting dat hem een eigen woongelegenheid ter beschikking wordt gesteld." Deze definitie wordt overgenomen in andere regelgeving (vb ivm toekenning installatiepremie) en bevestigd door het samenwerkingsakkoord tussen de federale en gewestelijke overheden inzake dak- en thuisloosheid van 12 mei 2014. Tegelijk stelt de Wet van 19 juli 1991 dat elke persoon moet worden ingeschreven in de registers van de gemeente

waar hij zijn hoofdverblijfplaats heeft. Die bepaling van de hoofdverblijfplaats is gebaseerd op de feitelijke situatie, de plaats waar de persoon gedurende het grootste gedeelte van het jaar verblijft.

Op het terrein blijken verschillende interpretaties te leven, onder andere gevoed door de richtlijnen (in omzendbrieven) die gemeentelijke bevolkingsdiensten en het OCMW's van hun voorgedijverheid krijgen. Soms speelt ook de politieke visie daarin een rol. Die verschillende interpretatie gaat hem dan voornamelijk over personen die tijdelijk bij vrienden of familie verblijven of er op de sofa slapen in afwachting van een eigen woonst. We merken dezelfde discussie over het verblijf in noodwoningen en krakerspanden, ... Zijn die mensen dakloos?

Ook de vraag of een persoon die opgenomen is of verblijft in sommige instellingen recht heeft op een referentieadres, kunnen we deels verklaren door de regelgeving die niet op elkaar is afgestemd. Hierdoor komt het ook tussen het OCMW en de gemeente soms tot meningsverschillen, waarvan de cliënt jammer genoeg de dupe is.

Een tweede element in deze discussie is de interpretatie van het hebben van onvoldoende middelen om over een eigen woongelegenheid te kunnen beschikken. Omdat de aanvraag voor een referentieadres een vraag tot maatschappelijke hulpverlening is, dient het het OCMW geval per geval aan de hand van zijn sociaal onderzoek na te gaan of de betrokken persoon behoeftig is. Het OCMW kan niet a priori een maximumbedrag van inkomen vastleggen, maar moet rekening houden met de bestaansmiddelen waarover de betrokken persoon effectief beschikt in samenhang met zijn concrete situatie (bijvoorbeeld kinderen ten laste, goedkope of dure regio om te huren, ...). Deze beoordeling behoort tot de discretionaire bevoegdheid van het OCMW. Dit leidt tot verschillende beslissingen, waarvoor uiteraard een grondige motivatie nodig is.

REFERENTIEADRES VAN ONBEPAALEN DUUR VERSUS EEN EMANCIPTORISCH HULPVERLENING.

Wettelijk wordt een referentieadres voor onbepaalde duur toegekend. Maar toch ziet de VVSG het referentieadres voor daklozen als een tijdelijk instrument die een hefboom zou moeten zijn naar een meer menswaardig leven. Het referentieadres kan een hefboom zijn van een toestand van dakloosheid (met al de bijhorende problemen) naar een meer duurzame situatie waarbij de persoon zijn of haar leven 'back on track' heeft. Begeleiding en ondersteuning is hierbij onontbeerlijk. De aanvraag van een referentieadres wijst er op dat die persoon met een sociaal probleem worstelt waarvoor de overheid (i.c. het OCMW) inspanningen moet doen om dit probleem te verhelpen. In die zin kunnen we een referentieadres als een tijdelijk instrument beschouwen. Een dakloos persoon met een referentieadres blijft een dakloos persoon. Hierin berusten mag niet de doelstelling zijn. Daarom is het logisch dat verdere begeleiding gekoppeld wordt aan de vraag tot referentieadres.

Het referentieadres is een eerste stap in de hulpverlening met de bedoeling om de aanvrager op weg te zetten naar een stabiele en duurzame oplossing. Een duurzame oplossing betekent onder andere een stabiele hoofdverblijfplaats, met hieraan gekoppeld dus een domicilie. Het opleggen van voorwaarden in de begeleiding en een nauwere opvolging van de cliënt is ingegeven vanuit de opdracht van het OCMW en van het bieden van de meest passende hulpverlening. De OCMW's zijn vragende partij om de frequentie die ingeschreven is in de regelgeving (post ophalen éénmaal in de drie maanden) te verhogen.

EEN REFERENTIEADRES IS MAATSCHAPPELIJKE HULP.

Om een referentieadres te kunnen verkrijgen moet de dakloze een vraag tot maatschappelijke hulpverlening stellen. Dit betekent dat de OCMW's op de

meest passende wijze hulp moeten bieden, binnen de grenzen van de globale regelgeving. Dit betekent dat een referentieadres niet altijd (meteen) toegestaan wordt. De meest passende hulpverlening is niet per sé de hulpverlening waarvan de cliënt meent dat die de beste is. Uiteraard is hulpverlening een proces dat in dialoog verloopt. Zo kan het soms beter zijn om het 'oude' adres dat een cliënt heeft niet te laten schrappen en meteen te zoeken naar een meer duurzame oplossing in plaats van een referentieadres aan te vragen. Omgekeerd kan het ook betekenen dat het OCMW het referentieadres meer preventief moet gebruiken, en bijvoorbeeld actief de schrapping kan vragen van een achterhaalde inschrijving uit het bevolkingsregister om een referentieadres mogelijk te maken. OCMW's kunnen het referentieadres preventief gebruiken in die zin dat de aanvragers tijd krijgen, maar ook een opdracht krijgen om effectief hun leven op de rails te zetten en een duurzaam verblijf te verwerven. Een referentieadres is dus een instrument dat correct en op de gepaste wijze moet ingezet worden.

Het is positief dat de aanvraag en toekenning van een referentieadres een vorm is van maatschappelijke hulpverlening. Niet alleen omwille van het feit dat dit kan leiden tot begeleiding en effectieve hulpverlening, maar ook omdat dit de mogelijkheid biedt voor de aanvrager om een beroep in te dienen bij de arbeidsrechtbank tegen een beslissing van het OCMW. Dit laat toe dat rechtspraak en rechtsleer vorm krijgt, die de verdere correcte toepassing van het instrument kunnen sturen.

REFERENTIEADRES BIJ EEN PARTICULIERE PERSOON

Een dakloze kan ook een referentieadres bij een particulier aanvragen. Volgens de algemene onderrichtingen bij het houden van het bevolkingsregister moet het OCMW oordelen of de aanvrager effectief dakloos is. Sommigen betwisten of

dit juridisch correct is, het staat immers niet concreet in de wet. Soms willen mensen ook niets te maken hebben met het OCMW waardoor zij dreigen in de kou te blijven staan. Sommige OCMW's wijzen daarbij ook naar de hogere werklust en naar de moeilijke relatie met de cliënt die eigenlijk niet door het OCMW wil geholpen worden. Dit bemoeilijkt de hulpverlening.

Nochtans is het verdedigbaar en misschien zelfs logisch om het OCMW een rol te geven in het vaststellen van de behoeftigheid en dakloosheid. OCMW's zijn hierin deskundig. Bovendien kunnen OCMW's deze situaties proactief en constructief benaderen. De aanvraag tot een referentieadres betekent dat die persoon tijdelijk een probleem heeft. Het OCMW kan die aanvraag aangrijpen om samen de situatie te helpen verbeteren.

REFERENTIEADRES EN FRAUDE?

De federale overheid zet sterk in op het bestrijden van domicilie- en uitkeringsfraude. Ook de referentieadressen komen dan in het vizier. Zoals al aangehaald laat de definitie van dakloze immers een tijdelijk verblijf bij een particulier toe. Maar zoals ook uit de studie van steunpunt armoedebestrijding blijkt, hebben mensen soms effectief een vaste verblijfplaats, maar wil men toch als dakloze beschouwd worden. Hierdoor zou men immers een uitkering als alleenstaande kunnen verwerven, of de huurprijs zou verhogen (in het geval ze in een sociale woning wonen), of ze willen op die manier schuldeisers ontvluchten. In deze gevallen levert het toekennen van een referentieadres een bijdrage aan sociale fraude, wat natuurlijk niet de bedoeling kan zijn. Het sociaal onderzoek en het bieden van de meest passende hulpverlening zijn cruciale elementen in het oplossen van de problematiek.

OP WEG NAAR EEN BETERE REGELGEVING?

De conclusie van het rechtspraak-onderzoek van het steunpunt armoede-

bestrijding besloot dat het referentieadres in verschillende gevallen een miskend instrument was, waarover veel onduidelijkheid blijft bestaan, zowel bij de verschillende administraties als bij de aanvragers. In 2017 hebben verschillende administraties, kabinetten, armoedeverenigingen en de koepelverenigingen van de lokale besturen gewerkt aan een nieuwe omzendbrief. Die bevatte enkele - niet alle - antwoorden op de in dit artikel geschetste problemen. Uiteindelijk is die omzendbrief in de koelkast geplaatst. VVSG is vragende partij om in de volgende legislatuur hier opnieuw aan te werken, zodat het referentieadres nog meer toepasbaar is op situaties in de praktijk.

Voor VVSG moet het uitgangspunt van een verbeterde regelgeving zijn dat het referentieadres voor een dakloze wordt ingezet als een instrument van hulpverlening, bedoeld om een persoon zijn rechten te vrijwaren. Oneigenlijk gebruik moet vermeden worden. Het toekennen van een referentieadres aan een dakloze moet beschouwd worden als de start van een (hulpverlenings)traject, met als doelstelling mensen te helpen op weg naar een duurzame stabiele woonsituatie. Het referentieadres is bijna per definitie een tijdelijk instrument, in het volle besef dat het traject en die tijdelijkheid verschilt van situatie tot situatie. Dit kan heel kort zijn, maar ook heel lang duren.

De situaties in de realiteit en de toestand en verschijningsvorm van dakloosheid zijn heel divers. Dat betekent dat vanuit hulpverleningsoogpunt een ruime definitie moet gehanteerd worden zodat zo goed als elke situatie kan ondervangen worden.

De regelgeving moet erkennen dat OCMW's deskundig zijn in het sociaal - financieel onderzoek en dus een rol te spelen hebben bij het toekennen van een referentieadres. Dit impliceert dat OCMW's over de nodige middelen beschikken om hun opdracht goed uit te voeren. •

“Dak- en thuisloosheid is een schandvlek.”

THIJS SMEYERS, COÖRDINATOR POLITIEK EN BELEID
BIJ CARITAS VLAANDEREN

Steeds vaker horen we van uit het werkveld de signalen. Onderzoekers tonen met cijfers aan dat het probleem nijpend wordt. Meer en meer getuigenissen komen naar boven. En toch, toch slagen we er niet in om antwoorden te vinden op verborgen dak- en thuisloosheid.

Weten dat kinderen, jongeren, volwassenen en ouderen dagelijks op zoek moeten naar een slaapplek, het laat me niet koud. Een dak boven je hoofd hebben is één van de meest basale zaken die er bestaan. Het gebrek aan een dak is niet alleen een inbreuk op iemands rechten, het is ook een schandvlek voor elke moderne samenleving.

Dat gebrek aan een dak gaat ook verder dan het puur materiele karakter. Overnachten in een nachtopvang of op de zetel bij een kennis is in gelijke mate een invasieve gebeurtenis. De onzekere situatie en het afhankelijke karakter stellen mensen sterk op de proef. Wel een dak hebben, maar zich toch nergens thuis voelen, is even ingrijpend.

De antwoorden op deze uitdagingen lijken zoek. Toch is het aanpakken van deze problematieken mogelijk. Daarvoor is een integrale aanpak nodig, die op zoek gaat naar oplossingen op verschillende fronten. Een concept als Housing First maakt dat mogelijk.

Zo'n multidimensionale aanpak vraagt ook samenwerking. Gemeenten, OCMW's,

CAW's, huisvestingpartners en vele andere welzijnsactoren moeten steeds vaker de handen in elkaar slaan om tot krachtige resultaten te komen. Alleen red je het niet, pas samen met anderen word je sterk.

Meer dan ooit kunnen lokale besturen een rol spelen in de aanpak van dak- en thuisloosheid. Inzetten op herkenning en erkenning van (verborgen) dak- en thuisloosheid bij alle personeel binnen de gemeente en het OCMW is een eerste stap. Gemeenten die cliënten op een consequente wijze registreren, zijn ook beter in staat om hen op te volgen en in overleg te gaan met andere actoren.

Het toekennen van een referentieadres is voor velen een belangrijke eerste stap. Door cliënten in te schrijven en door hen een referentieadres te geven, worden nieuwe rechten geopend die perspectief bieden op beterschap. Mensen in een situatie van dakloosheid toe leiden naar een duurzame en permante woning is nadien een belangrijke volgende stap.

Met de opmaak van nieuwe beleids- en meerjarenplannen, staan vele Vlaamse gemeenten voor een belangrijke opdracht. Geven zij, samen met ons, mensen die geen thuis hebben mee toekomst? Kiezen ze ervoor om samen met kwetsbare mensen stappen vooruit te zetten? Of haken ze af, waardoor er elke dag opnieuw mensen op zoek moeten naar onderdak? •

